

Chloduici regis precibus memorare benignis,
 Nomine qui est dignus divino ac munere fretus,
 Laudibus almiſſicis ingenti et mole coruscans.
 Cui Deus omnipotens multos feliciter annos

Hic pie concedat felicitia regna tenere.
 Cum quo conjugium, prolem, cunctosque fideles.
 Dignetur regere cœlorum Rector ab axe,
 Et post hunc cursum cœlestia scandere regna, etc.

ANNO DOMINI DCCCXC.

BERENGAUDUS.

EXPOSITIO

SUPER SEPTEM VISIONES LIBRI APOCALYPSIS.

(Vide *Patrologiæ tom. XVII, col. 763.*)

ANNO DOMINI DCCCXCI.

STEPHANUS V

PONTIFEX ROMANUS.

VITA STEPHANI PAPÆ V.

(Vide *Patrologiæ tom. CXXVIII, sub finem.*)

STEPHANI PAPÆ V

EPISTOLÆ, DIPLOMATA ET PRIVILEGIA.

(Ex Mansi, Bouquet. et collectoribus quibusdam recentioribus.)

I.

* EPISTOLA AD BASILIUM IMPERATOREM.

(Anno 88)

Eum ob defensionem Photii redarguit, et contumelias Marino pontifici objectas refellit.

Litteras serenitatis vestræ ad Adrianum prædecessorem nostrum missas accepimus : et mirati

* Eas Basilii imperatoris litteras, quas ipse plenas blasphemias et conviciis propter Photium a Marino et Adriano excommunicatum scripserat ad Adrianum, post obitum Adriani successor illius Stephanus accepit et legit : perstansque exemplo suorum prædecessorum in ejusdem Photii detestatione et execratione, rescripsit ad imperatorem epistolam quam redarguit quod pro Photio homine penitus laico inique de causa excommunicato tantopere defendendo, Marinum pontificem, totanique Romanam Ecclesiam contumeliis afficeret. Reddita est epistola post obitum Basilii filio et successori ejusdem Leoni ; quia cum ille accepisset, Photium tanto libentius et citius e throno depositum in monasterium Armeniorum relegavit, eique Stephanum germanum

A sumus magnificentiam tuam quomodo talia scribere potuisti, cum sis justitiæ æquilibrium, præsertim cum recte noverit pia potentia tua quod manus regni non subjiciatur sacerdotalis et apostolica nostra dignitas. Licet enim ipsius Christi imperatoris similitudinem in terris geras, rerum tamen mundanarum et civilium tantum curam gerere debes : quod etiam precamur ut ad multos annos

suum subrogari curavit, quanto Photius de suo cognato in imperatorem eligendo eum Santahareno pejus consilium iniverat. Cumque Stephanus in locum Photii substituendus a Photio ordinatus esset, Stylianus episcopus Neocæsariensis cum Leone imperatore per litteras Stephanum pontificem Romanum rogarunt, ut hac in re apostolica auctoritate cum designato Stephano patriarcha Constantinopoleos Photii successore dispensare non dedignetur : quam gratiam a sede apostolica post causæ diligentem cognitionem impetratam esse, communi utriusque sedis deinceps usurpata et frequentata satis aperte testari videtur. Ejectus sub hoc pontifice et relegatus Photius, quando obierit et quomodo diem extremum elauscrit, dolo schismaticorum et secta-

præstare valeas. Quo igitur pacto a Deo largitus es nobis terrenis rebus præesse, ita etiam nos per principem Petrum spiritualibus rebus Deus præfecit. Accipe, quæso te, benigna fronte quæ sequuntur. Datum est tibi curare, ut tyrannorum impietatem et feritatem gladio potentæ concidas, ut iustitiam ministros subditis tuis, ut leges condas, ut terra marique militares copias disponas. Hæc est præcipua cura potentæ et principatus tui. Gregis cura vero nobis commissa est tanto præstantior quantum distant a cælo ea quæ in terris sunt. Audi Dominum dicentem Petro : *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalent adversus eam* (Matth. xviii). De potestate vero et imperio tuo quid ait? *Nolite timere illos qui occidunt corpus, animam vero non possunt occidere* (Matth. x). Et iterum de ministerio nobis commisso ait : *Tibi dabo claves regni cælorum* (Matth. xvi), et quæ sequuntur. Oro itaque pietatem tuam, ut inhæreas decretis principum apostolorum, ut nomen eorum honores et dignitatem. Institutio enim et sacerdotium omnium quæ in orbe sunt Ecclesiarum a principe Petro ortum accepit, per quem etiam nos sincerissima et purissima doctrina monemus omnes et docemus. Regnum vero tuum non minimarum rerum argumento ad ea quæ præstantiora sunt scrutanda se erigat, sed animadvertat qua auctoritate hæc facere aggreditur. Ille quidem qui adversus sanctissimum Marinum sacras aures tuas contumeliis maculavit, adversus Dominum nostrum Jesum Christum, qui nuda suo universum orbem regit, blasphemias effutire procul dubio non dubitavit. Quis, inquam, ille fuit qui adversus immaculatam ejus sponsum et sacerdotem, et adversus matrem omnium Ecclesiarum talia dicere est ausus? Decipitur profecto quicumque putat quod discipulus sit supra magistrum, et servus supra dominum suum (Matth. xix). Obstupescimus sane, dum quam perfectam et illustratam prudentiam seductam videremus, ut talia contra sanctum illum virum cogitaverit. Qualis enim ille fuerit, licet nos silentio prætereamus, lapides isti clamabunt : *Multa sunt labia dolosa quæ loquuntur adversus Deum iniquitatem, vel adversus justum* (Psal. xxx). Si ovis Dei existis (quod votis habemus), ne transgrediaris limites principum apostolorum. Dic, quæso te : quis te seduxit, ut pontificem œcumenicum comico more scommatibus lacesseres et sacram Romanorum Ecclesiam maledictis inceres, cui cum omni veneratione subditus esse debes? An ignoras quod hæc omnium Ecclesiarum princeps existit? Quis te pontificum iudicem constituit quorum sacris doctrinis dirigi debes, et a quibus preces pro te Deo offeruntur? Scis sacrum illud elogium, quod ait : *Nolite tangere christos meos, et in*

prophetis meis nolite malignari (Psal. civ). Hæc de omnibus sacerdotibus dicta sunt. Deo te æqualem facis, qui ejus angelos iudicare audes. Dicit enim propheta : *Labia sacerdotis loquentur iudicium, et legem exquirent de ore ejus : angelus enim est Domini omnipotentis* (Malac. ii). Quomodo iudicabis sacerdotes qui solius Dei sententiæ subjiciuntur, et qui soli facultatem habent ligandi atque solvendi? Vide ad quodnam profundum te præcipitem dedisti. Audio in te, magnificentissime imperator, laudari mansuetudinem, et patientiam Job : quapropter mirari satis non possum quomodo ita turpiter lapsus sis. Scripsisti illum non esse episcopum. Quomodo id nosti? Si vero id ignoras, quomodo ita præceptum in eum sententiam tulisti? Magna quidem est pontificum potentia. Non te latent res beati Ambrosii, et quid ipse fecerit adversus Theodosium imperatorem. Quicumque dicunt Marinum fuisse antea episcopum ac proinde non potuisse ad aliam sedem transferri, ostendant illi id aperte. Scito, dilecte et omni honore digne imperator, quod obicitur de canone, cum tamen id nunquam fuerit : multitudo tamen sanctorum Patrum et illorum auctoritas et iudicium potuit illum constituere in primo gradu. Et divina providentia prænoscentis Ecclesiæ Dei utilitatem, in sede principis apostolorum Petri illum collocavit. Quid vero magnus ille Gregorius cognomento theologus? nonne Nazianzo translatus est, et Meletius Sebaste Antiochiam, et Dositheus Seleucia Tarsum Ciliciæ, et Reverentius Archiphoenice Tyrum, Joannes Gordolia Proconnesum, Theodorus Apamea Selymbriam, Alexander Cappadocia Hierapolim? et multi alii diversis in locis translati sunt e suis sedibus ad alienas? Dicit celsitudo tua quibus accusatoribus et quibus testibus affirmantibus beatum Marinum fecisse quæ tu dicis, illum condemnasti? An ignoras, in prima Nicæna synodo quod beatus Silvester papa proclamaverit per legatos, præsentem ibidem sancto Constantino : Ut prima sedes a nemine iudicetur. Quid deliquit sancta Romanorum Ecclesia, ut adversus eam linguam tuam vibrare et concitare seductor iste induxerit? Num, juxta antiquum morem, de synodo Constantinopoli habenda ad te litteras non dedit? Num pro eadem synodo curam non gessit? Peto a te : Cuinam scriberet Romanorum Ecclesia? laico scilicet Photio? Si enim haberes Patriarcham, frequentius nostra Ecclesia illum litteris visitaret. Sed hec mihi, quod ista gloriosa et a Deo custodia civitas Constantinopolis pastoris solatio est orbata, et sola regia tua potentia illustratur : et, nisi amor quo te prosequimur cohibuisset ut ferremus injuriam nostræ Ecclesiæ illatam, coacti fuissetus adversus prævaricatorem Photium, qui contra nos impura evomuit verba, gravioris poenas infligere quam præ-

decessores nostri. Neque enim hoc dicimus ad tui A contumeliam : te enim in universo orbe Deo dilectum prædicamus ; sed tantum ad nostram defensionem et Marini majorem gloriam, qui eadem sensit et sapuit cum prædecessore et doctore nostro sanctissimo papa Nicolao. Et, qui dum voluit adimplere quæ illi ante visa fuerant, in maximum devenit apud vos contemptum et ludibrium divinus ille Marinus [at., Marinus accerrimus defensor octavæ synodi]. Et cum noluerit simul duci cum iis qui aliena sentiebant, et, quæ ipse coram tua majestate synodice gesserat dissolvere et annullare ac irrita reddere, propterea triginta diebus carceres fuit detentus : id sibi gloriæ potius tribuens, quam contumeliæ, pro veritate pati. Sed, o junior Constantine, quomodo non es illum magnum imitatus Constantinum qui B sacerdotum libellos acceptos in ignem projecit, affirmans se non esse dignum ut sacerdotes judicaret? Te itaque monemus, spiritualis noster filii, ne adversus sanctam Romanam Ecclesiam insurgas. Cum vero audivimus quod ex semine tuo filium ad sacerdotium dedicasses, magno hac de causa repleti sumus gaudio. Oramus etiam ut chelandrium munias et omnia quæ in eo sunt necessaria adhibeas a mense videlicet Aprilis ad Septembrem mensem; mittas præterea qui mœnia nostra custodiant ab Agarenorum incursionibus. Reliqua vero silentio præterimus, cum neque oleum sit nobis pro luminaribus ecclesiæ juxta debitum Dei honorem. Cui gloria sit in sæcula sæculorum. Amen.

ADNOTATIO SEVERINI BINI.

In codice Græco post hanc epistolam Stephani papæ hæc subjiciuntur : « Hæc epistola ad Basilium imperatorem missa fuit, sed illam accepit Leo ejus filius, cum jam pater vita defunctus esset. Qui cum epistolæ vim intellexisset, et omnia Photii facinora cognovisset, quamprimum revocavit omnes sacerdotes veritatis, qui a Photio anathemate damnato graves passi fuerant persecutiones ; et ejecto tyranno et invasore Photio, fratrem suum germanum introduxit, advocato etiam Styliano Neocæsareæ metropolitano, cognomento Mapa, et aliis ejus in persecutione commilitonibus, episcopis, præpositis, presbyteris, diaconis et aliis pietatis sectatoribus, ait illis : Nostrum ex Deo imperium perpensa veritate iniquum illum hominem Photium a sede patriarchali ejecit, et vestram persecutionem sedavit. Nec ullo pacto cogam quinquam vestrum, ut invitum cum illo communicetis ; quin potius pietatem vestram, ut D communicetis cum fratre meo, et fiat unum ovile. Sin autem, ineonsultis Romanis qui Photium damnaverunt, nolueritis fratri meo convenire, quoniam videlicet a Photio diaconus fuit ordinatus, venite, scribamus et mittamus una Romam ad pontificem, ut dispenset absolutionem anathematis iis qui a Photio fuerunt ordinati. Scripsit igitur propterea imperator epistolam ad pontificem, similiter etiam Mapa metropolitæ Cæsareæ et ejus socii. Epistola vero metropolitæ ita se habet. »

EPISTOLA STYLIANI AD STEPHANUM PAPAM V.

Sanctissimo ac beatissimo STEPHANO, domino ac

tinopolitanæ, et omnes præpositi per Occidentem et Orientem constituti, et presbyteri monachi quietam vitam agentes.

Dei catholica et apostolica Ecclesia semper prævalet adversus eos qui illi bellum concitant. Scriptum est enim, quod Dominus imbecilles reddidit ejus hostes. Et qui adversus Ecclesiam bellum gerit, Dei se hostem constituit. Variæ igitur, o sacrum et venerandum caput, humani generis hostis sunt fraudes, diversis temporibus aliis aliis rationibus recta via ad vias obliquas homines subtrahentis. Hoc vero præcipue in Dei Ecclesia ille facere consuevit, ubi recta quidem agere; laude dignum est, sicut e contra a recto recedere, formidabile existit. Cum itaque in Dei Ecclesia multa iniquitatis vasa invenisset, venerationem quæ sacris imaginibus exhibetur, tum Christi, tum purissimæ ejus matris et servorum ejus, ab ecclesiastica disciplina removere conatus est ; sed divina favente gratia, nostrorum piorum imperatorum auxilio, nostra Ecclesia suum decorem nunc recepit et abominabilem illum errorem hæresis circa imagines procul abjecit. Quid vero dæmon honorum operum osor? Novam iterum concitat tempestatem. Iterum enim Gregoriorum suscitât cognomento Asbestam, id est, inextinguibilem, et Eulampium, et Petrum, et eorum socios, ac per eos Christi membra ad invicem divellere, et a sanctissimo Ignatio patriarcha abalienare non dubitavit. Hos itaque patriarcha sæpius synodice advocatos, et qua decebat humanitate tractatos, ut nullo pacto a Dei Ecclesia segregati præda demonis fierent, efficere non potuit. Quapropter privatione tandem et anathemate ipsos damnavit. Illi vero litteras miserunt et legatos ad sanctissimum tunc temporis pontificem Romanum beatum Leonem, petentes ut ab ipso, quasi injuriam passi, vindicarentur. Pontifex vero ad patriarcham Ignatium scripsit, rogans eum ut aliquem mitteret suo nomine in urbem Romam, ut per eum discere posset quomodo res se haberet de schismaticis illis. Quod patriarcha Ignatius facere non tardavit, sed misit Lazarum monachum et confessorem una cum litteris, qui rem omnem de Gregorio recte noverat, et pontificem de singulis edocuit. Quapropter pontifex et ipse damnavit eodem modo quos Ignatius damnaverat, tanquam schismaticos. Sed beato papa Leone vita functo, iterum illi Benedicto papæ successoris molestias intulerunt. At Benedictus sanctissimus, re iterum diligenter examinata, eorum damnationem cum Ignatio confirmavit. Qui deinde Photio cuidam schismatico ab Ecclesia Constantinopolitana et in dignitate constituto inhzentes, et ejus favore utentes apud Bardam principem et avunculum Michaelis imperatoris (qui et ipse arguebatur a patriarcha Ignatio turpis incestus gratia), Ignatium ipsum a patriarchali sede violenter ejiciunt, multas calumnias adversus eum fingentes, ut imperatorem ipsum ita subdlexerint, ut Photium pro Ignatio in patriarchali sede collocarit, a schismaticis electum et a damnato Gregorio eo die ordinatum. Quando pontifices ipsi, et insigniores ex sacerdotibus, et quicumque in Ecclesia potiores erant, segregati sunt propter illegitimam intrusionem schismatici Photii, inter quos etiam ipse fuit minimus omnium. Deinde vero multos ille ad se convulsit, alios quidem perterrefaciens, alios vero male tractans, alios muneribus decipiens. Chirographum præterea propria scripsit manu, nunquam se adversus Ignatium nec eos qui ab illo fuerant ordinati, aliquid mali tentaturum. Nec deinde magnum temporis spatium intercessit, et nulla habita ratione proprii chirographi, in celebri templo sanctorum apostolorum conciliabulo congregato, depositione

Nicolaum misit episcopos cum litteris imperatoris, et petiit ab illo legatos mitti ad Constantinopolitanam Ecclesiam, qui perpendere quæ ipse contra Ignatium gesserat: quod factum est. Missi enim sunt Rhadoaldus et Zacharias cum commendatitiis litteris ad Michaellem imperatorem et Photium. Legati itaque cum Constantinopoli venissent, congregata est synodus, et legati subditi quidem a Photio muneribus, minis vero ab imperatore, nihil fecerunt eorum quæ ipsis fuerant mandata, sed potius Ignatium damnarunt, Photium vero contra, præter pontificis mandatum, in patriarchali sede confirmarunt; et ita ad apostolicam sedem cum litteris imperatoris et Photii sunt reversi. Quando scilicet zelo quodam motus monachus ille Theognostus, qui et archimandrita, clam etiam ipse sub mentita laicali veste Romanam proficiscitur, et sanctissimum Nicolaum papam de his omnibus docet quæ adversus Ignatium gesta fuerant. Quapropter pontifex, congregata synodo, suos legatos Rhadoaldum et Zachariam damnavit quod fecissent præter illa quæ sibi fuerant demandata. Aliam item synodum congregat et Photium mœchum et invasorem anathemate damnat; Ignatium vero contra patriarcham Constantinopolitanum litteris suis declarat, necnon quæcumque gesta fuerant, tum Michaeli imperatori, tum Photio aperte significavit. Cum vero post Michaellem ad Basilium imperii sceptrum devenisset, divino zelo motus ille, acta quæ in urbe Roma a papa Nicolao gesta sunt, de Photii ejectione et de Ignatii restitutione confirmavit, et Ignatium ab exilio revocavit, et Photium patriarchali sede ejecit, et ab utraque parte, Ignatii videlicet et Photii, legatos una cum litteris suis ad apostolicam sedem destinavit, mittens præterea figmentum illud Photii pseudosynodi adversus Nicolaum papam qui inventus est a legis vita functus. Adrianus vero Nicolao cum successisset, ostensa sunt illi quæ missa fuerant. Iterum igitur Adrianus papa localem synodum congregavit; et, eadem quæ beatus papa Nicolaus, adversus Photium, decrevit. Et cum elegisset pios viros, Constantinopolim misit, et œcumenicam synodum congregata, presentibus etiam legis Orientalium sedium, iterum sententia promulgatur adversus Photium, quod ut mœchus et aduler Ecclesiam Constantinopolitanam invaserit. Quapropter deponitur et anathemate damnatur, et Ignatius restituitur. Nec tamen propterea Photius quietem habuit, sed iniquos homines et maleficos et deceptores congregavit, et calumnias falsas fingendo non destitit, quousque beatissimum Ignatium vitam misere relinquere procuravit. Neque hoc solum, sed etiam dum jam Ignatius in propria sede resideret, Photius ab œcumenica synodo damnatus et anathematizatus, in Constantinopolitana diocesi varias habuit ordinationes. Quin etiam cum militari manu, sicut quondam impius ille Macedonius, in sanctam Dei Ecclesiam prosiliit, dum nos comministri sacrum in celebri templo sanctæ Sophiæ faceremus. Qui eum vidissemus Photium ita impudenter in Dei tabernaculum ingredientem, relicto imperfecto sacro aflugimus; Photius vero sacerdotes Domini et comministros nostros magna vi et multis verberibus vel invitos ad se convulsit. Ego vero, et qui mecum erant episcopi, presbyteri, et diaconi, et omnes per Occidentem et Orientem præpositi monachorum et quietam vitam agentes, infinitus videlicet

nissit quod beatus Ignatius jam demortuus erat, Photius illos muneribus corruptos decipit, et imperatoris minis cogit, ut dicerent coram omni clero et episcopis, et reliquo populo quod contra Ignatium a Joanne papa essent missi, ut illum anathemate damnarent, et Photium patriarcham promovarent. Quapropter plerique comministrorum nostrorum sunt decepti. Ille vero etiam vestram apostolicam sedem fraudibus eludere volens, litteras composuit nomine Ignatii patriarchæ et comministrorum ejus, quibus orabat beatitudinem apostolicæ sedis, et Photium reciperet; et has litteras ad nos miserunt. Quapropter Petrus presbyter a vobis in urbem regiam cum venisset cum Paulo et Egeusio, Photium ab apostolica sede receptum promulgavit. Hinc capta occasione etiam politicas curas in se suscepit, et ita regiam potestatem usurpare contendebat. Abbatulum enim quemdam ignobilem, et humilem atque maleficum, sibi familiaritate conjunxit, cujus pater Santabareus cognomento dicebatur, Manichæus quidem secta, et veneficus professione, qui cum agnitus esset, et capi dubitaret, ad Bulgaros confugit adhuc impietatis morbo laborantes, ubi ille Christianorum fidei abrenuntiavit. Hujus itaque filius abbatulus prædictus Constantinopoli adhuc juvenis manens traditur Studitarum monasterio a Barla Cæsare, et ibi alitur. Cum vero ad perfectam venisset ætatem, et omnem iniquitatem calleret, adhæret Photio suo simili, quem Photius sacerdotem ordinavit in priori illa sua intrusione ad patriarchalem dignitatem. Cum vero Photius a patriarchali sede fuisset ejectus post œcumenicæ synodi promulgationem, Santabareni filius prædictus abbatulus suggerit Photio ut aliquem inveniret domesticorum imperatoris: affirmabat enim per hunc iterum Photium se posse restituere. Inventus itaque Nicetas, cognomento Floras, qui multis muneribus deceptus, quæ a Santabareno venefico magica pocula et esculenta fuerant parata apponens imperatori, fecit, ut Photius ille exosus amicis videretur: et sanctissimo Ignatio patriarchalem sedem tenente, Photium ad palatium revocavit ex eo loco qui Augustus dicitur, et in palatio contubernalem Photium habebat, ut Photius magis esset patriarcha quam Ignatius ipse, licet in patriarchali sede ipse Ignatius resideret. Quapropter, ut supra diximus, ordinationes habebat, et ita imperatorem adversus Ignatium irritavit, ut ei vitam male abstulerit. Qui cum ita male fuisset mortuus, statim Photius ejusdem sedem occupavit secum habens Santabarenum illum quem imperatori familiarissimum reddidit, et Euchaitarum episcopum constituit; insignia etiam monasteria in aliis diocesis constituta et aliis episcopis subdita ab illis abstulit, eaque tradita Santabareno, ut illa Euchaitarum Ecclesiæ aggregarentur, et episcopi in illis a Santabareno ordinarentur. Santabareus præterea iste una cum Photio adversus piissimum imperatorem nostrum Leonem, qui nunc rerum potitur, malum consilium iniit, et ejus patrem Basilium adversus eum irritant affirmantes Leonem insidiari et adversari paternæ voluntati. Cum vero insanabili morbo laboraret Basilium, et jam morti propinquus esset, putaverunt quod illo volente, et filio jam procul absente, facile ipsi imperium obtinerent, ut per se, vel per alium quem vellent, illud administrarent.

causa humillibus his nostris litteris tuam oramus venerabilitatem, ut misericorditer nobiscum agas, cum populo videlicet qui non sine rationabili causa Photii ordinationem recepit, ut ne qui apostolicæ sedis legatos Rhadoaldum et Zachariam qui initio Photium confirmarunt in Constantinopolitana sede, deinde Eugenium et Paulum qui secunda vice cum Photio communicarunt, exceptis, una cum Photio interitu damnentur, nec alius infinitus numerus ab Ecclesia pellatur; hoc enim facere consuevit Ecclesia. Œcumenica enim synodus quarta Dioscorum iniquitatis principem et actorem, Flaviani interfectorem, beati videlicet patriarchæ Constantinopolitani, damnavit et homicidam et hæreticum, ut qui ausus est sanctissimo papæ Leoni excommunicationem irrogare: eos vero qui a Dioscoro fuerant ordinati, vel lapsi fuerant, cum tamen pietatis sectatores fuissent, per pœnitentiam illos suscepit. Nicæna etiam septima synodus auctores hæresis Iconomachorum damnavit, illorum vero sequaces per pœnitentiam admisit. Quapropter decet etiam tuam singularem virtutem, Photium quidem tanquam ab initio schismaticum, et a schismaticis illegitime ordinatum, et propter alia multa quæ operatus est mala, expellere: eos vero qui ab ipso decepti sunt, misericorditer cum illis dispensari rogamus, ut Ecclesiæ Constantinopolitanæ pax et tranquillitas ita restitatur, et non alii quidem Apollo, alii Cephas sint, et alii Pauli (1 Cor. 1), et sic unum corpus Ecclesiæ dividatur, sed omnes unanimes, tanquam unum caput habentes Christum Deum et salvatorem omnium nostrum, omnes communiter illi laudes offeramus et ejus præcepta similiter prædicemus: neque propter unum hominem peccatorem tantus numerus pereat. Nos enim, ut diximus, imperatorum Christo dilectorum nutu Constantinopolim venientes, dum multi nos ad communionem impellunt et juramento affirmant se ab apostolica sede dispensationis indulgentiam obtinuisse, ut absque impedimento sacerdotalem dignitatem exerceant possent, nullo tamen pacto illis fidem adhibuimus a tua sanctitate expectantes aliquid firmi et certi. Hoc autem ausim affirmare, o venerandum caput, Deum adhibens testem, quod nullus eorum qui cum Photio communicarunt propria id fecerit voluntate, sed potius principum violentia. Quapropter tuam rogamus beatitudinem, ut populum, parum abest, desperatum misericorditer suscipias. Rogat te Petrus, cujus sedem administrandam obtines, qui ab omnium Domino edoctus fuit ut septuagies septies ignosceret etiam iis qui scienter deliquerint (Matth. xviii). Exaudi nos, ut etiam tu a Deo benignitatem desuper obtineas, et longo tempore ecclesiam apostolicam regere valens precibus sanctissimæ Deo genitricis, coelestium potestatum, apostolorum, prophetarum, martyrum, confessorum et omnium sanctorum. Amen.

H.

AD GUIDONEM COMITEM.

(Anno 886.)

[Apud Gratianum, *Deer.* 1, d. 63, cap. 18.]

STEPHANUS GUIDONI COMITI.

Lectis sagacitatis vestræ apicibus, qui defuncto Ecclesiæ Reatinæ antistite, clerum et plebem ejusdem Ecclesiæ elegisse sibi futurum antistitem, nobisque consecrandum vestro studio directum esse ne ipsa

limus, ne Augustalis animus durissime hoc, quodamque modo perciperet. Sed scientes Ecclesiam Dei sine proprio diu pastore non debere consistere, gloriæ vestræ mandamus, quoniam aliter nos agere non debuimus, ut vestra solertia imperiali, ut prisca consuetudo dictat, præcepta licentia, et nobis, quem admodum vos scire credimus, imperatoria directæ epistola tunc voluntati vestræ de hoc parebimus, eundemque electum, Domino adjuvante, consecrabimus: quod, charissime filii, modestè nullo modo suscipias.

III.

DIPLOMA PRO MONASTERIO CORBEIENSIS.

(Anno 887).

[Apud Schaten, *Annal. Paderborn.*]

Stephanus (V) servus servorum Dei, reverendissimo et sanctissimo Wicberto episcopo sanctæ ecclesiæ quæ vocatur Hildesheim, patrocinio sanctæ Dei genitricis Virginis Mariæ dominæ nostræ dedicatæ, seu Bovoni abbati venerabilis monasterii quod vocatur Nova Corbeia, ex dedicatione et nomine beati Christi protomartyris sancti Stephani, ubi in sanis requiescit membris beatus Christi martyr Vitus in perpetuum.

Convenit apostolico moderamini pia religione succurrere pollutibus pia compassione, et poscentium animis a lucri devotione impertiri assensum. Ex hoc enim lucri potissimi præmium a conditore omnium Domino promeremur, dum venerabilia loca opportune ordinata ad meliorem fuerunt sine dubio statum perducta. Igitur omnes sanctæ Ecclesiæ Dei fideles atque devotos, præsentés scilicet atque futuros, scire volumus, utrasque supra nominatas ecclesias cum omnibus earum familiis seu plebibus, ac rebus immobilibus, justè ad eas ubique pertinentibus, quarum una sedes vocatur ex patrocinio sanctæ et superexaltatæ Dei genitricis Mariæ dominæ nostræ, altera vero monachorum contuberniis instituta, et dedicatione beati protomartyris Stephani, ubi et B. Martyr Vitus corpore requiescit, sub B. Petri apostolorum principis tuitione et sedis apostolicæ speciali defensione, per hoc nostræ apostolicæ confirmationis privilegium omnibus modis submissas perenni jure consistere. Hujus rei gratia decrevimus, et prærogativa atque auctoritate Dei omnipotentis et ejusdem apostolorum principis, cui ligandi atque solvendi in cælo et in terra data est potestas, cujusque nos vice divino munere fungimur, injungimus ut a nullo hominum aliqua vis ut oppressio, vel contrarietatis, seu occupationis molestia quocumque modo inferatur in rebus vel possessionibus ecclesiarum earundem, neque illarum possessiones aut de-

illibate ab omnibus, qui Christiano nomine censentur, sub defensione sanctæ sedis apostolicæ habeantur et observentur, ad laudem Dei omnipotentis, et sedis apostolicæ reverentiam, et stabilem etiam vigorem, et statum augmentandum profuturum ecclesiæ. Si quis autem, quod non optamus, temerario ausu contra hoc nostræ auctoritatis et apostolicæ confirmationis privilegium pie a nobis concessum iri agereque præsumperit, et in toto vel ex parte transgredi conatus fuerit, et omnem reverentiam sanctæ sedis apostolicæ non observaverit, sciat se a Deo Patre omnipotente, et Filio, et sancto Spiritu excommunicatum, et nisi respiscat, perpetuo anathemate condemnatum. Qui vero custos et observator exstiterit, et benedictionem et gratiam a Deo et Domino nostro consequi mereatur.

Scriptum per manum Gregorii scriniarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ in mense Maio, indictione quinta. Valet. Datum III Kalend. Junii per manum Leonis sacellarii sanctæ sedis apostolicæ, imper. domino piissimo principe Carolo Augusto coronato magno imper. anno sexto, et post consulatum ejus anno sexto, indictione quinta.

IV.

EPISTOLA AD EPISCOPOS ORIENTALES.

(Anno 888.)

Ipsis pro ordinatione Stephani patriarchæ Constantinopolitani dispensationem petentibus, eo quod a Photio diaconus ordinatus fuisset, respondet et ulteriorem informationem petit.

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, universis episcopis et reliquis clericis, etc.

Catholica Christi et Dei nostri Ecclesia fundata super firmam petram, apostoli videlicet Petri confessionem, licet plurimis tempestatibus et fluctibus agitur, nihilominus confirmatur et augetur. Nec mirum si humani generis hostis membra Ecclesiæ tentare aggreditur, qui caput ipsum Dominum no-

a Hujus epistolæ contenta recensens Flodoardus l. iv, Hist. Rhenensium, ista scribit: « Stephanus papa ad Fulconem Rhenensem archiepiscopum scribit pro Teutboldo Lingonensi episcopo, significans ad se hujus Lingonensis Ecclesiæ querimoniam pervenisse, quod obeunte Isaac (a) episcopo, inconsulto clero et populo, Egilonem (b) quemdam monachum nuper de sæculo venientem in episcopum Aurelianus Lugdunensis ordinaverit, eisque vi illata præposuerit nolentibus, quo divina vocatione hominum excedente (c), ne in idipsum incurrerent, concordii voto clerus et populus Teutboldum ipsius Ecclesiæ diaconum eligentes, ab ipso papa sibi in episcopum consecrari petierint: sed ille uniuscujusque Ecclesiæ privilegium inconcussum servare volens, id agere distulerit, eumque præfato Aureliano direxerit. Scribens ad eum; ut si cleri populi que vota in eum concordarent, et sacri canones illi non obviarent, manus nunc imponere nequaquam differret. Quod fieri si ratio prohiberet, et idipsum sibi rescriberet, interim tamen alterum iuvini ordinare nullo modo se incon-

(a) Anno circiter 880.

(b) Roberto, Sannmarthanis, Vignerio nostro, aliisque dicitur Gerlo seu Gerlo, quem sicut nominari in Chartulario S Stephani Divio. eius anno 3. Carlomani die Lunæ viii. Idus Julias anno 883, et ann. 884, interfuisse synodo Cabilonensi xv Kalend. Jur. et xviii. Kalend. Febr. obtulisse confirmationem juris eadem moneta apud Lingon-

strum Jesum Christum tentare non dubitavit. Nec igitur mirum si Photium salis exosum ab Ecclesiæ damnatum ejecistis, qui satisfecerat Domini crucem ita delusit, per quam videlicet venerandam crucem omnia dona sacerdotalis ministerii perficiuntur, et sancti baptismatis lavacrum sanctificatur. Prædictus itaque Photius laicus homo, si regiam viam ambulasset et decretis sanctorum Patrum inhæsisset, ad tantam insaniam nunquam devenisset. Quapropter qui Christi humilitatem, venerandam scilicet crucem, contemnunt, percussi sunt tanquam primogenita Ægypti: tunc enim Israelitarum primogeniti, cum essent signati, servati sunt ac custoditi (Exod. xii). Quid vero erat ille sanguis agni in limine Israelitarum, nisi crux passionis Christi quæ in frontibus

B fidelium imprimitur? Quicumque igitur salutarem crucem parvipendit evangelico ense interimitur. Sed de Photio quidem ita vos scripsistis: illas vero imperatoris litteras cum legissemus, easdem a vestris procul abesse comperimus. Ita enim se habebant: quod Photius quietam vitam elegit. Quapropter in dubitatione versamur. Multum enim interest abrenuntiassè et expulsus esse. Nos igitur absque diligenti inquisitione qualecunque judicium proferre non possumus. Quapropter nunc sententiam prorogavimus: et opus est utriusque partis religiosissimos episcopos mitti, ut, perpensa omni dubitatione et veritate, utrinque manifesta dicere possimus quod Deus voluerit. Romana enim Ecclesia instar speculi et exemplaris reliquis Ecclesiis constituitur. Et quodcumque desuerit in sempiternum manet incorruptum, et hac de causa sententias magna cum inquisitione ferre decet.

V.

AD FULCONEM RHEMENSEM ARCHIEPISCOPO PRO TEUTBOLDO LINGONENSI EPISCOPO.

Fragmentum. — (Anno 889.)

Nos autem qui omnium Ecclesiarum in beato Petulo præsumeret. Simulque et Oirannum (d) Senogalliensem episcopum a suo latere direxerit exsecutorem. Quem deludens Aurelianus ad Pongonensem præmiserit urbem, pollicitus se citissime subsequiturum. Quo cum diu expectaretur, nec ipse adveniret, nec moræ suæ causam inolescere, vel papæ remandare præderit. Quo circa iterato clerus et populus cum decreto manu omnium roborato præfatum electum Romam remiserint obnixè sibi illud consecrari petentes: sed nec tunc id agere acquieverit volens Lugdunensi Ecclesiæ collatum privilegium immutatum consistere: ideoque jam dicto Aureliano iterato rescribens mandaverit, ut quia concordii voto clerus et populus jam dictam diaconem expetebat, aut ipsum consecraret, aut quid in eo reprehensibile judicaret, rescribere maturaret. Sed is priori inobedientiæ contumaciam adjiciens, non solum oblatum consecrare, seu quid in eo reprehensibile judicaret sibi rescribere contempserit, verum etiam contra interdicta et sacrorum canonum statuta, quemdam (e) extraneum, et eidem Ecclesiæ nenses et Daboneases.

(c) Circa finem anni 888.

(d) Otrannum.

(e) Is haud dubie Algrimus sive Argrimus quem ait Vignerus in Chr. Lingonensi dedisse Bezuensibus monachis privilegium Apr. anno 889.

tro apostolorum principe curam suscepimus, scientes A in figuram septuaginta discipulorum scripta non dubitamus. E quibus viginti tantum in Ecclesia sancta Romana habentur, sed quæ neglectu reliqua defuerint ambiguum est : arbitrantur enim plurimi ea Antiocheno inserta concilio.

inter episcopos non haberi eum qui neque a clero electus neque a populo est expetitus : sæpe dictum Teutboldum venerabilem diaconum ipsorum lamentabilibus precibus inclinati Lingonensis Ecclesiæ episcopum consecravimus, condigna sententia prævaricatoribus illata, licet et aliis prævaricatoribus fuerint impediti. Quapropter tuæ injungimus sanctionis, ut his nostris apostolicis litteris perceptis, postposita dilatione, ad Lingonensem accedas Ecclesiam, et eundem Teutboldum a nobis solemniter consecratum episcopum exinde revestias, omnibusque archiepiscopis et episcopis innotescas, pro tantæ contumaciæ ultione nos ejusdem Ecclesiæ specialem sollicitudinem suscepisse, pro tanti laboris maceratione et oppressionis illatæ revelatione. Quidquid B autem idem venerabilis episcopus Teutboldus vobis ex nostra parte retulerit, credite et effectui mancipare nullo modo ambigite : utpote tuam reverentiam circa nos devotam consistere credimus.

VI.

AD LEUTBERTUM MOGUNTINUM EPISCOPUM.

Fragmentum. — (Anno 889.)

Consuluit de infantibus qui in uno lecto dormientes cum parentibus mortui reperiuntur, utrum ferro candente, aut aqua fervente, seu alio quolibet examine parentes se purificare debeant eos non oppressisse. Monendi sunt namque et protestandi parentes, ne tam tenellos secum in uno lecto collocent : ne negligentia qualibet proveniente suffocentur, vel opprimantur, unde ipsi homicidii rei inveniuntur. Nam ferri candentis, vel aquæ ferventis examinatione confessionem extorqueri a quolibet, sacri non censent canones; et quod sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitionosa adinventione non est præsumendum. Spontanea enim confessione, vel testium approbatione publicata delicta, habito præ oculis Dei timore, commissa, sunt regimini nostro judicare; occulta vero, et incognita illi sunt relinquenda, qui solus novit corda filiorum hominum. Hi autem qui probantur, vel confitentur tali reatu se noxios, tua eos castiget moderatio : quia si ille, qui conceptum in utero per abortum deleverit, homicida est : quanto magis qui unius saltem diei puerulum peremerit, homicidam se esse excusare nequit?

VII.

AD LUYTHOBII [LUITBERTUM] MOGUNTINUM EPISCOPUM.

*Fragmentum. — (Anno 889.)**[Apud Ivonem, IV, cap. 232.]*

STEPHANUS LUYTHOBII Moguntino episcopo.

Capitula Nicæni concilii, testimonio Athanasii, 70

ignotum, in angulo ordinatum, illis ingerere præsumperit. At hi potius laborem subire quam subijci ignoto eligentes, ad se redierunt, implorantes ne paterentur ecclesiastica jura violari. Sev. Brix.

a Consuluit, 2, q. 3.

VIII.

AD PAULUM PLACENTINUM EPISCOPUM.

Fragmentum. — (Anno 889.)

Loci nostri consideratio nos admonet, rationis auctoritate, quæ a prædecessoribus nostris utiliter decisa fuerint roborare, et quæ a temerariis præsumpta fuerint in promptu nihilominus ulcisci. Reum quippe ante conspectum divini Judicis se noverit esse, qui nititur utiliter finita rescindere ac roborata quolibet ausu violare. Ecclesiastici quippe vigoris ordo confunditur, si aut temere illicita præsumantur, aut non concessa impune tenentur. Proinde si negligenter ea quæ male usurpantur omittimus, excessus viam procul dubio aliis aperimus.

IX.

AD ROMANUM ARCHIEPISCOPUM RAVENNATEM.

*Fragmentum. — (Anno 889.)**[Apud Gratianum I Decr. LXIII, c. 12.]*

STEPHANUS episcopus servus servorum Dei, ROMANO archiepiscopo Ravennati.

Nosse tuam fraternitatem volumus ad nostras aures fore perventum Imolensem episcopum ab hac luce migrasse, in cujus successoris electione populi divisionem provenisse audivimus. Quod quia sæpe contingere solet (querentibus singulis quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi) non adeo miramur. Verumtamen in hoc tuam plurimum oportet adhiberi sollicitudinem, ut convocato clero, et populo, talis ibi eligatur per Dei misericordiam, cui sacri non obviat canones. Sacerdotum quippe est electio : et fidelis populi consensus adhibendus est, quia docendus est populus, non sequendus.

X.

AD DOMINICUM RAVENNATEM ARCHIEPISCOPUM.

Fragmentum. — (Anno 890.)

Significat se consecrasse Placentinis episcopum; in nihilo tamen velle se juri Ravennatensis metropolitani officere.

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, reverentissimo confratri nostro DOMINICO archiepiscopo S. Raven. Ecclesiæ.

Divina majestas, pastorale ministerium nobis... sollicitudinem gerentes, cura pervigili, nostrum apostolicum impendere suffragium; idcirco omnium sanctæ Dei Ecclesiæ fidelium agnoscat notitia, quia cum Ravennas Ecclesia, per obitum Romani quondam archiepiscopi ejusdem Ecclesiæ viduata, sine pastore

b Male in editis *Humbertum*. Ivo, epist. 74.

c Vide Alexandrum III, ep. 19 primæ appen. apud Labbe, tom. XIII, p. 132.

d Cap. Loci nostri 35, q. 9.

consisteret, repente, et sancta Placentina Ecclesia, a suo pastore quondam Paulo episcopo exstitit denudata. Quapropter diversis Italici regni fluctuantibus procellis, quia per eandem sanctam Ravennatem Ecclesiam proprio destitutam pastore, ipsa sancta Placentina Ecclesia de pastore proprio remedium recuperandi minime adpisci valebat; ad apostolicam sedem, nostrumque apostolicum, utpote ad caput omnium Ecclesiarum, et matrem, refugium visi sunt. . . . . fecisse offerentes nobis proprium electum, Bernardum nomine, diaconatus officio utentem, et suggerentes una cum decreto ab eis in eum facto, hunc a nobis sibi consecrari antistitem, ne ipsa Ecclesia diu sine pastore annihilaretur, et eligentes, atque petentes acephali et vagabundi incederent. Nos autem, ut diximus, cum proprius metropolitanus deesset, satis ab eis rogati, predictum Bernardum in eadem Placentina Ecclesia prævildimus consecrare episcopum, dantes illi in mandatis atque iubentes expresse, ut in omni subjectione et fidelitate se sub jure sanctæ Ravennatis Ecclesiæ observaret, quia sic nobis placuit; ita scilicet, ut omnem obedientiam, omnemque devotionem atque consuetudinem et usum, antecessores fecisse probantur, et ipse devote adimplere satagat in sancta Ravennate Ecclesia. Unde volumus et a præsentis octava indictione decernimus, eundem sanctam Ravennatem Ecclesiam nullam deinceps pro eadem a nobis consecratione concessa . . . . . perpeti; sed a nobis, nostrisque successoribus pontificibus sit. . . . . omnimodis; quinimo eadem prædicta sancta Placentina Ecclesia in jus, et consecrationem, atque debitam obedientiam, ejusdem sæpe dictæ sanctæ Ravennatis Ecclesiæ, quemadmodum antiquitus fuisse recolitur, omnibus consistat temporibus: volentes uniuscujusque jus et privilegium Ecclesiæ indiminutum haberi, et irrefragabiliter custodiri. Script. per manum Benedicti Notarii et scriniarii sanctæ sedis apostolicæ in mense Martio, indictione supra scripta octava. Bene valete. Dat. octav. Kal. April., per manum Zachariæ Dei pietate primicerii sanctæ sedis apostolicæ anno, Deo propitio, pontificatus Domini Stephani summi pontificis et universalis papæ, pro sacratissima beati Petri apostoli sede; quinto, Ind. 8 superscripta.

XI.

AD CLERUM ET POPULUM PLACENTINUM.

*Fragmentum. — (Anno 890.)**Dat illis pontificem Bernardum, commendat submissionem metropolitanano Ravennati.*

STEPHANUS episcopus servus servorum Dei, omni-

apostolicum subsidium visi fuimus impartiri, ita ut Bernardum diaconum, pastorem vestrum, per nostram consecrationem institueremus: et ideo fidelitati omnium vestrum injungimus et decernentes sancimus, ut tam ipse Bernardus quamque omnes decessores sui in perpetuum sub Ravennatis Ecclesiæ pontificatu plenam observantiam totamque fidelitatem viriliter custodiat, et more antecessorum ejus, devotissimus tam ipse, quam successores sui existant, observando in omnibus omnium obedientiam, omnemque consuetudinem sanctæ Ravennatis Ecclesiæ, suisque archiepiscopis, absque omni contradictione, vel molestia, prout irrefragabiliter pollicitus est. Nam si ipse, vel aliquis decessor ejus, aut aliquis vestrum, tam de sacerdotali ordine quam de laicali cœtu, contemptor, vel transgressor apparuerit per inobedientiam, sacerdos qui exstiterit, ex Dei omnipotentis, sanctorumque apostolorum Petri et Pauli, et nostra apostolica auctoritate, maneat suspensus a proprio ministerio, quousque solutionis gratiam a Ravennate archiepiscopo perceperit. Laicus vero, qui contradictor apparuerit, a vino et coclo suspensus existat, quousque ad prædictæ solutionis gratiam pervenerit. Insuper noscat se nostro Lateranensi palatio quinque libras auri obrizi esse compositurum, et anathematis vinculo innodatus, in ævum permaneat. Hanc nostram epistolam vel testificationem sanctam Ravennatem Ecclesiam habere decernimus.

XII.

EPISTOLA AD EPISCOPOS PROVINCIÆ COLONIENSIS.

(Anno 890.)

[Apud Lappenberg, *Hamburgisches Urkundenbuch*, p. 777.]

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, reverentissimo et sanctissimo confratri nostro HERIMANNO, Agrippinensis Colonix archiepiscopo, seu venerabilibus FRANCONI Tungrensi, ODIBALDO Trajectensi, WOLFELMO Mimigernafardensi, DRUCOVI Mimidonensi, EGILMARO Osnabruggerensi episcopis. . . . De cætero Bremensis Ecclesiæ sedem Agrippinæ Colonix subjectam in ecclesiastica disciplina officio fuisse scripsistis, cujus flues barbaris contiguas gentibus significastis. Quam ob rem Guntarii quondam benevolentiam a sede apostolica usum pallii promereri, ut verbum Dei honoratius prædicare et suo archiepiscopo parere, vos scripsisse, legentes risimus, mirati prudentiam vestram arbitrari, non ad ministerii sacratissimi, sed ad sæcularis dignitatis honorificentiam pallii usum pro libitu cuilibet tribui. Scilicet si provincia et suffraganei, quibus præsit, deest, qualiter usum pallii promeruit, ambigimus habere. Verumptamen ut auferatur ambiui-

XIII.

AD ZUENTOPOLCUM REGEN.

[Ex Willhelm Wattenbach, *Beiträge zur Geschichte der Christlichen Kirche.*]

STEPHANUS episcopus servus servorum Dei, ZUENTOPOLCO regi Sclavorum.

Quia te zelo fidei sanctorum apostolorum principi Petro videlicet regni cœlestis clavigero, omni devotione devovisti, ejusque vicarium præ cunctis hujus sæculi principiibus principale patronum elegisti, ejusque te cum primatibus ac reliquo terræ populo tuitioni pariter commisisti: continuis precibus Deum bonorum omnium largitorem exoramus, ut ipsius muniaris suffragio, in cujus manu sunt omnia jura regnorum quatenus ejus vallatus auxilio et interventionibus apostolorum principum Petri et Pauli et a diabolicis muniaris insidiis, et corporali sospitate læteris, ut anima et corpore tutus ab æterno giudice bonis operibus decoratus, perpetua felicitate doneris. Nos etiam qui ejus vicariationem fungimur, debitam sollicitudinem pro te gerentes, in quocunque indigneris negotio, in his quæ ad salutem tuam pertinent, Deo auxiliante, protectorem invenies in omnibus. Quem ob fidei dignitatem cum omnibus tuis fidelibus, nulla terrarum obsistente intercapedine, spiritualibus ulnis quasi præsentem amplectimur amore ut spiritualem filium. Igitur quia orthodoxæ fidei anhelare te studio audivimus, et certo indicio ex hæc agnoscimus, quod ad matrem tuam, sanctam videlicet Romanam Ecclesiam, recurrere voluisti, quæ caput est omnium Ecclesiarum collato sibi privilegio in beato Petro principe apostolorum, tui suas oves verus pastor commisit dicens: *Tu es Petrus et super hanc petram œdificabo Ecclesiam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam; portas inferi, ora orthodoxam fidem blasphemantium appellans; quæ auctore Christo omnes hæreses destruxit, et vacillantes omnes in fide solidavit Creatoris sui munita auxilio, dicente Domino nostro Jesu Christo: Simon, ecce Satanas expulit vos ut cribraret sicut triticum. Ego autem rogarî pro te ne deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Quis, rogo, nisi insipiens, in tantum audeat blasphemiam baratrum mergi ut Petri fidem infamet? pro quo Verbum Dei in duobus naturis existens, quod natura servi autem natura contulit deitatis. Tuam devotionem amplectimur, volentem discernere, prudentiam tuam dignam attollamus laude, quæ non alibi vagari, sed ipsam quæ caput est studuit consulere, a qua etiam omnes Ecclesiæ sumpserunt exordium. Verumtamen fundamentum fidei super quod suam Christus constituit Ecclesiam istud est: Tres certe personæ subsistentes, Patris, et Filii, et Spiritus sancti cœternæ sibi sunt et cœquales, et istarum trium personarum una est deitas natura, una substantia, una divinitas, una majestas. In quibus personis discretio est non confusio, distinctio non separatio. Distinctionem dico, quia alia est persona Patris, alia Filii, alia Spiritus sancti; Pater enim à

A nullo, Filius a Patre, Spiritus sanctus ab utroque, unius ejusdem substantiæ cujus Pater et Filius est. Et hæc sancta Trinitas, unus, et verus, Deus est, quæ nec initio incipit, aut fine clauditur, nec loco comprehenditur, nec tempore variatur. Pater enim solus de alio non est, et ideo solus ingenitus appellatur, Filius autem de Patre sempiternus Filius et ideo genitus dicitur, Spiritus vero sanctus Patris et Filii est Spiritus sine ullo intervallo, ubi nulla tempora quæque habent prius vel posterius, sunt cogitanda: et ideo nec ingenitus, nec genitus, sed procedens dicitur, nec duo patres nec duo filii credantur. Quod Filii sit Spiritus apostolus, et in evangelista testatur: *Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est ejus;* et Paulus apostolus quod Patris Filiique sit Spiritus testatur: *Vos autem non estis in carne, sed in Spiritu; si tamen Spiritus Dei habitat in vobis.* Et iterum ut Patris sit Spiritus, lucidissime distinguit dicens: *Quod si Spiritus ejus qui suscitavit Jesum a mortuis habitat in vobis, vivificavit et mortalia corpora vestra.* Ut vero Filii sit Spiritus, idem Paulus testatur: *Quoniam autem estis filii Dei, misit Deus Spiritum Filii sui in corda nostra, clamantem Abba, pater.* Ut a Patre procedat ipsa Veritas dicit: *Spiritus qui a Patre procedit, ille me clarificavit.* Ut a Filio procedat eadem Veritas testatur: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet.* Absit enim ut Spiritus sanctus credatur de Patre in Filium, et de Filio ad sanctificandam creaturam quasi quibusdam gradibus procedere, sed quemadmodum de Patre, ita et de Filio simul procedit. Quis enim negabit esse Spiritum sanctum vitam? et cui vita Pater, vita sit Filius; sicut Pater vitam habet in semetipso, sic dedit et Filio vitam habitare in semetipso. Hæc tibi de multis pauca dixisse sufficiant, quæ te absque ambiguitate lingua consistere et corde oportet credere, sed non ultra vires examinare. Quia solis corporei radii oculorum reuunditur intuitus, quanto magis ineffabilis deitatis claritate terrena mens reuunditur. Hanc fidem a Domino in apostolos et apostolis fundatam sancta catholica et apostolica Romana tenet Ecclesia: quam tu ut firmiter teneas monemus, exoramus et testificamus. In qua et Wichingum venerandum episcopum et charissimum confratrem ecclesiastica doctrina eruditum reperimus, et ideo eum vobis ad regendam sibi commissam a Deo Ecclesiarum remisimus, quia fidelissimum eum tibi, et pro te satis sollicitum in omnibus agnovimus. Quem veluti spiritualem patrem, et proprium pastorem digno honore et debita reverentia sincera mente recipite, tenete et amplectimini, quia in eo exhibitum honorem Christo conferitis, ipso dicente: *Qui vos recipit, me recipit. Et qui me recipit, recipit eum qui me misit.* Ipse itaque omnium ecclesiasticorum negotiorum et officiorum habeat curam, et Dei timorem præ oculis habens dispenset eadem, quia et pro his et pro animabus commissi sibi populi ipse redditurus erit districto judici rationem. De jejuniis itaque scias a lege, prophetis, et ab ipso Domino in Evangelio ap-

probatum. Moyses namque ut legem acciperet, quadraginta diebus et noctibus jejunavit. Elias qui cœlum orando clausit, ut non plueret annos tres et menses sex, et rursus orando aperuit, et cœlum dedit pluviam, et terra dedit fructum suum, quadraginta diebus et noctibus jejunavit. Auctor et ipse legis Jesus Christus Dominus noster quadraginta diebus et noctibus jejunavit. Si quis vero jejunium reprobatur, reprobet et orationem, et blasphemet esse malum demones ejici, dicente Domino: *Hoc genus non eicitur nisi in oratione et jejunio*. Præceptum quippe est jejunare, sed quibus diebus sit jejunandum, quibusve prandendum, præcepto Domini vel apostolorum non est diffinitum assertionem, sed antiqua Patrum consuetudine tenet Ecclesia, quia et priorum instituta et consuetudo majorum pro lege tenenda sunt. Quarta feria jejunandum est, quia consideratio Evangelio quarta Sabbati Judæi consilium inierunt, ut Jesum dolo tenerent et occiderent. Sexta autem Sabbati recte jejunio deputatur, propter Dominicæ passionis reverentiam. Sabbato quoque nihilominus jejunandum est propter renovandam memoriam rei gestæ, quia discipuli Dominum humane intelligentes eo die in sepulcro quiescentem doluerunt. Quintam vero feriam quidam arbitrati sunt esse dissolutam quia eo die reconciliatio sit pœnitentium, et eo die sanctum chrisma conficitur, et eo die Redemptor cum discipulis cenavit, et eis sacramentum sui corporis et sanguinis tradidit, eo die videntibus discipulis ad cœlos ascendit. Dominicus certe dies propter resurrectionis gloriam et adventum sancti Spiritus lætitiæ consecratus est. Duos qui remanent, proprio uniuscujusque relinquamus arbitrio; in quibus id observandum censeo, ut qui manducat non manducantem non spernat, et qui non manducat manducantem non judicet, ut quidquid ægimus, in gloria Dei faciamus. Jejunium scilicet quod Quatuor Temporum dicitur, antiqui Patres celebrandum non frustra sanxerunt, dicente Psalmista: *Benedicam Dominum in omni tempore*, ut singulis quibusque temporibus anni humiliemus animam in jejunio. Primi itaque mensis jejunium Dominus in Exodo, quarti, septimi et decimi jejunium per Zachariam prophetam celebrari præcepit, ut qui omni tempore de misericordia confidamus pœnitendo. Hæc tibi de jejunio pauca dixisse sufficiant, quamvis plurima dici possent ejus mysterii, quæ nunc exponere non est temporis. Hoc tamen jejunium Deo præ cæteris acceptabile credito: dissolve colligationes impietatis, solve facientes deprimentis, dimitte eos qui contracti sunt liberos, et omne onus dirumpe. Quod his adornandum est monilibus: Frange esurienti panem tuum et egenos vagosque induc in domum tuam. Has scias Deo acceptabiles lampades, quibus jejunium adornandum est quotidie ut Deo sit placitum. Methodium namque superstitioni, non ædificationi, contentioni non paci insistentem audientes plurimum mirati sumus; et si ita est, ut audivimus, superstitionem ejus penitus abdicamus. Anathema

A vero pro contemnenda catholica fide qui indixit, in caput redundabit ejus. Tu autem et populus tantis sancti Spiritus judicio eritis innoxii, si tamen fidem quam Romana prædicat Ecclesia tenueritis inviolabiliter. Divina autem officia et sacra mysteria ac missarum solemnia quæ idem Methodius Sclavorum lingua celebrare præsumpsit, quod ne ulterius faceret supra sacratissimum beati Petri corpus juramento firmaverat, sui perjurii reatum perhorrescentes nullo modo deinceps a quolibet præsumatur. Dei namque nostraque apostolica auctoritate sub anathematis vinculo interdicimus, excepto quod ad simplicis populi et non intelligentis ædificationem attinet, si Evangelii, vel apostoli, expositio ab eruditissimis eadem lingua annuntietur, et largimur et exhortamur, et ut frequentissime fiat monemus, ut omnis lingua laudet Deum, et constiteatur ei. Contumaces autem et inobedientes, contentioni et scandalo insistentes, post primam et secundam admonitionem si se minime correxerint, quasi zizaniorum seminatores ab Ecclesiæ gremio abjici sancimus; et ne una ovis morbida totum gregem contamineat, nostro vigore refrenari et a vestris finibus procul excludi præcipimus.

XIV.

AD AMELIUM UCETIENSEM EPISCOPUM.

(Anno 891.)

[Apud D. Bouquet., *Recueil des historiens*, tom. IX.]C *Declarat Girbertum Nemausensem episcopum excommunicatum iri, nisi respiscat.*

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, reverentissimo et sanctissimo AMELIO episcopo.

Scias quia ea quæ mandasti audivimus, et statuimus, prout suggestisti et petisti; et epistolas eccę scripsimus tam archiepiscopo Teudardo quam et comiti Richardo, et vicecomiti illius Alberico: mandamus intimantes Girbertum episcopum fore excommunicatum, nisi respuerit et ab invasione abbatiæ nostræ se subtraxerit; et, ut tibi eam liceat securiter retinere sub nostra defensione ad regendum et salvandum, et annue solitum censum beato Petro apostolo dirigendum. Tu vero esto semper sollicitus de nostra fidelitate qua nos magis te fovere D in cunctis volumus, et ut ipsam censum dirigere se prætermittas. Optamus te in Christo valere.

XV.

AD GIRBERTUM NEMAUSEM EPISCOPUM.

(Anno 891.)

[Apud D. Bouquet., *Recueil des historiens*, tom. IX.]

Monet ut nullam vim inferat monasterio S. Ægidii.

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, GIRBERTO episcopo.

Apostolatui nostro relatum est quod, in rebus abbatiæ nostræ quæ S. Ægidii est, quæ a nostris antecessoribus, vel a nobis Amelio Uzeticensi epi

scopo ad regendum atque ad salvandum concessa est, A facere minime differas nonnulla incommoda, pluraque adversa, apostolica præcepta audire postponas et epistolas æque apostolicas observare recuses. De quo satis te redargui oportuerat; sed apostolicæ benignitatis in te huc usque expectata est moderatio. Quapropter te monemus et apostolica auctoritate præcipimus ut, ad mentem rediens, nullam vim nullamque oppressionem in omnibus rebus ipsius abbatiæ quoquomodo facias, aut facienti consentias: quin liceat eidem Amelio venerabili episcopo quietem habere, et censum beato Petro apostolo dirigere securiterque ipsum locum regere. Quod, si temerario ausu in eadem pertinacia permanseris, scias te esse excommunicatum, donec Romam veniens cum eodem Amelio episcopo, coram me noveris te satisfacturum, quoniam tantam temeritatem nullomodo dimittemus.

XVI.

AD WALBERTUM PATRIARCHAM ^a.*Fragmentum.* — (Anno 891.)

Miramur prudentiam vestram Cumensi Ecclesiæ denegare pastorem, cum te olim ad hoc provocatum noveris apostolica exhortatione: Nunc vero iterato tibi scribimus, nolentes alicujus Ecclesiæ privilegium infringere, licet apostolica prærogativa de qualibet Ecclesia clericum ordinare, etc.

XVII.

AD ROTBERTUM METENSEM EPISCOPUM.

(Anno 891.)

Respondet qua ratione ad ordines ecclesiasticos promovendus sit clericus cui digitus abscissus est.

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, Rotberto Metensi episcopo.

^b Lator præsentium Flavinus, scilicet clericus ad sanctam sedem apostolicam veniens detulit a te nobis directam epistolam, qua indagare studuisti eum a Normannis nuperrime captum sinistrae manus digitum habere abscissum, sciscitans si ob hoc ad ecclesiasticum ordinem valeret promoveri, an non. Quod et nos reperientes, quia solertia tua magis super hoc sollicita a sede apostolica edoceri flagitat normam justitiæ semper sequi exoptans, studium ^D tuæ sanctitatis merito collaudamus, reverentiam tuam scire volentes quoniam, si ita est quod a Normannis digitum ipsum habeat abscissum, ad promovendum, si alias dignus fuerit, nihil ei nocebit, eo quod quid de his qui a dominis, vel medicis, sive a paganis, non sponte tale quid patiuntur, sacri censeant canones, dilectionem tuam latere non credimus, quam ei obvlare debere, si ita est, minime

^a Aquileiensem offert 130, ep. 86.

^b Gratianus dist. 55, can. Lator.

^c Can. Quia te 38, dist. 50.

^d Hoc ipsum fragmentum paucis mutatis legitur in can. De manifesta 2. q. 1. recitaturque ex epistola Stephani papæ V ad Leonem Theanensem.

reperimus, monentes religionem tuam, ut circa illum ita peragal, quatenus ut mercedem pro eo inagnam incurrat et desiderium illius, canonica auctoritate ei in aliis non obviante, Deo adjuvante, perficiat.

XVIII.

AD SIGEBERTUM CORSICÆ EPISCOPUM.

Fragmentum. — (Anno 891.)

^c Quia te quasi obnoxium judicas, eo quod a Saracenis captus homines interfecisse videris, bene facis. Sed quoniam non tua sponte id fecisse cognosceris, inde canonice nullo modo judicaris.

XIX.

AD LEONEM SCIANENSEM EPISCOPUM.

^d *Fragmentum.* — (Anno 891.)[Apud Mansi *ibid.*]

De manifesta et nota pluribus causa non sunt quaerendi testes, ut S. Ambrosius in Epistolam ad Corinthios dicit, de fornicatione sententiam exponens Apostoli. « Judicis, inquam, non est sine accusatore damnare; quia Dominus Judam, cum fuisset fur, quia non accusatus, minime abiecit. Cogito autem opere isto, pellendum illum de cœtu fraternitatis censuit. Omnes enim crimen ejus sciebant et non arguebant. Publice enim novercam suam loco uxoris habebat. In qua re neque testibus opus erat, neque tergiversatione aliqua poterat legi crimen. » Et paulo post: *Absens facis, præsens autem auctoritate Spiritus qui nusquam abest, jam judicavi ut præsens eum, qui hoc admisit, tradi Satanae in interitum carnis.*

XX.

AD LEONEM THEANENSEM EPISCOPUM.

Fragmentum. — (Anno 891.)

De crimine sibi illato diaconus tuus verissime fatebatur se esse immunem. Verumtamen si auspicio super viaculum [*f. piaculum*] habetur, et accusatores idonei reperiuntur et testes quales sacri canones sanciant, cum fuerit legitimis testibus approbatus, canonica sententia feriat. ^e Quod si nec sponte constiterit, neque legitimi accusatores vel testes reperti fuerint, et mala fama crebrescit, non publico examine, sed coram te et coram reverendissimis presbyteris et diaconis secreto juramento se purget, et tu deinceps boni testimonii eum annuntia, et compesce, et commune Ecclesiæ tuæ filios, ne sacerdotem Dei ulterius infamare præsumant, timentes quod Cham maledictus est, quod patris verenda derisit.

Notant vero Romani canonis hujus correctores hanc epistolam integram exstare in collectione quadam canonum Vaticana ab anonymo digesta.

^e Can. De crimine 15, q. 5, lvo epist. 77, qui tamen pro *Theanensi* legit *Tianensi*.

XXI.

AD STILIANUM ^a.

(Anno 891.)

Nunquid non omnia chrismata sacerdotalis mysterii crucis figura perficiuntur? Nunquid baptismatis unda, nisi cruce sanctificata peccata relaxantur? Et, ut cætera prætereamus, sine crucis signaculo quis sacerdotii gradus ascendit?

XXII.

AD GIRARDUM EPISCOPUM LEODIENSEM.

Fragmentum. — (Anno 891.)

[Apud Gratianum, *Decret.* II, part. 3, quæst. 3, c. 3.]
Ante litem contestatam violenter ablata restituantur.

Oportet ut primum vos tam de invasis civitatibus, et monasteriis, et mansis, quam de reliquis generaliter rebus redinvesuri faciatis: quia nec nudi contendere, nec inermes inimicis nos debemus opponere.

XXIII.

AD THEODOSIUM EPISCOPUM.

Fragmentum. — (Anno 891.)[Apud Ivonem, *Decreti VIII*, cap. 59.]*Quod nulli liceat duas habere legitimas uxores.*

STEPHANUS THEODOSIO episcopo.

Nunquidne duabus simul sponsis nubere barbaricam gentem instruis? Nunquidne sacramentum Ecclesiæ exponentem Apostolum non legisti: *Erunt duo in carne una*? An forsitan tui codices falso tres in carne una asserunt? Desine jam tali tabescere ignavia, et discis paternis obedire regulis, ne inveniaris statutos a Patribus terminos transgredi, vel per ambitionem de majori ad majorem transire Ecclesiam, quod tentantem laica etiam comunione sacri privant canones.

XXIV.

AD LAMBERTUM CENOMANENSEM EPISCOPUM.

Fragmentum. — (Anno 891.)[Apud Ivonem, *Decreti parte X*, cap. 186.]STEPHANUS (IV ^b) LAMBERTO episcopo Cenomansensi.

Lecta epistola a sanctitate tua nobis directa, quæ hanc feminam, nomine Hildegardam, filios suos interfecisse et septennem pœnitentiam egisse fatebatur, valde doluimus. Unde quia mandasti ut viscera pietatis ei præberemus, volumus et misericorditer mandamus, ut sacris festivitibus, id est reverendæ Nativitatis, et sancti Pasche, atque Pentecostes, et Natalis Apostolorum sacrum corpus et sanguinem Domini nostri Jesu Christi sumere debeat, et diebus vitæ suæ in monasterio retrusa monachicam vitam regulariter ducat.

^a Illud *Stilianum* datur ex cod. Vatic., apud Rectores Romanos. C. p. *Nunquid de Cons.*, dist. 5.

A

XXV.

QUERIMONIA EGILMARI EPISCOPI OSNABRUC. AD STEPHANUM PAPAM.

(Anno 891.)

[Apud Erhard, *Regesta I*, Cod. Dipt. p. 357.]

Domino sanctissimo et egregiæ sanctitatis apice præstantissimo, papæ STEPHANO, exiguus servorum Christi servus, EGILMARIUS Osnaburgensis episcopus, cum omni subjectæ congregationis caterva veræ felicitatis implorat coronam.

Dum orthodoxam Christi Ecclesiam, apostolica institutione fundatam et a sanctis Patribus firmissime roboratam rabie persequentium et fraude iniquorum dolemus dilaniatam, ac per hoc potius tepidam minusque in divino cultu fervidam, gemimus, vestre pietatis jura quæ penes Deum sunt manifesta deprecamur, ut nos quibus ovium cura Dominicarum commissa est, fulcire et adjuvare dignemini, quo eas ab errore devio ad viam veritatis et ad lumen de tenebris reducere queamus; quod tunc recte fit, si pravitas in rectitudinem convertatur, quæ ideo diu apud nos per varias negligentias pullulat quia per multos retro annos sancta synodus minime congregata hanc non resecat. Unde audire dignetur sanctissima industria vestra rationis sententiam, de ejus controversia quatitur pusillanimitas nostra. Primitus de decimis, quibus subditorum catervam pascere debemus, contra jus canonicum et fas ecclesiasticum injusto ordine a nobis per vim ablati; pro qua verò re sint ablatæ, et unde processerit origo, ut decimarum, quibus tantummodo episcopatus in Saxonia sunt constituti, non nisi quarta pars ad Osnabrugensem Ecclesiam in honore S. Petri principis apostolorum consecratam inserviat, cujus etiam nos servitores sumus, cum cæteræ partes majores ex quantitate et numero ad eandem sedem ex debitis pertinentes, inter monachos Huxilienses, ubi nova Corbeia ab eis vocatur, et puellas Herivordenses, divisæ sint, præter prællia nonnulla quæ eis ex ipso episcopatu pertinentia subjecta sunt, et ecclesias baptismales N. quæ prius episcopatu annexæ subjugatae erant, quæ jam non requirimus, sed saltem decimas tantum debite pertinentes ad nos reddi quæ ablatæ sunt, flagitamus. Hæc veridica ratio est.

Dum cum dudum, inquam, magnus et admirabilis princeps Carolus qui gentem Saxoniam per strenua bellorum certamina, Deo adminiculante, ad fidem Christianitatis converterit, synodalis atque canonici jurisconsultis singulos ejusdem provinciæ episcopatus ex decimarum stipendiis constitueret, quia aliis ibi pastores et episcopi donariis carebant unde paulatim roborari Christianitas potuisset, et, post ejus excessum, filius ejus bonæ memoriæ Ludovicus diu sanctæ Ecclesiæ propagator viguisset, accidit ut tres filii ejus, maligno usi consilio, eum in custodiam mitterent, cui consilio una conspiratione consensum

^b Pro Stephano IV, legendum arbitror Stephanus VI. JAFFE.

et adiutorium prædictæ sedis nostræ in honore sancti Petri apostoli dedicatæ episcopus, nomine Goswinus, præbuit, ita ut mucronem ab eo violenter ipse discingeret. Cum autem rursus ea eadem custodia, Deo volente, per adiutorium filii ejus homonymi Ludovici cum honore ad regnum remeasset, prædictus episcopus, suæ perfidiæ et infidelitatis conscius, ad cœnobiũ Vuldense confugiens, monasticum habitum assumpsit, et semel in anno latenter ipsius episcopatus locum invisere solebat. Sicque episcopalis cura sine præsule et rectore ea tempestate remanebat. Interim a multis invaditur, rapitur, dispergitur et dissipatur, donec, post mitissimi præfati Ludovici principis excessum, cum valida et periculosa regn. disceptatio inter tres filios immineret, et uni ex his, scilicet ejus æquivoco, hujus divisio in sortem cederet, quidam ejus fidelis comes ditissimus, Cobbo nuncupatus, de prædicto episcopatu quidquid voluit agere adeptus, germano ejus, nomine Werin, in monasterio Huxiliensi tunc temporis abbate, et sorore ejus in puellarum cœnobio Herivordensi abbatissa degentibus, quantum voluit de decimis quæ ad eundem episcopatum pertinebant, tradi fecit ad eadem monasteria in alterius parochia alteriusque diœcesi constituta, præter synodum et conscientiam episcoporum. Cum interim Gozbertus episcopus de gente Sueonum (quo ordinatus erat) persecutione ejectus esset, necessitate compulsus prædictum Cobbonem adiit, quo impetrante, et rege concedente, suscepit gratulabunde eundem episcopatum, decimis, unde solummodo constitutus est, maxima ex parte vacuum, eoque favente et timente ne forte ei, ad quod ordinatus non erat, auferretur, suo tempore sine aliqua contradictione ita permansit. Egilbertus vero prædecessor et coepiscopus noster crebro pro ipso negotio Guntharium et Willibertum archiepiscopos interpellavit, et variis occupationibus, quibus sancta synodus per longa transacta tempora non est congregata, obstantibus, causa finetenus non est determinata. At vero cum mihi indigno ejusdem episcopatus cura fuisset injuncta, et inter varias negligentias, quas perlongum est enucleare, plures ecclesias inconsecratas, aliquantas etiam homicidiis perpetratis infectas, variisque spurcitiis et flagitiis minime purgatas reperissem, in quibus prædictorum monasteriorum subjugati de plaga Occidentali advenientes presbyteri ignoti, de quorum consecratione ambigimus, officia celebrant, ne ibi divina mysteria ab ipsis celebrarentur iulibendo interdixi, donec vos, venerabiles Patres et magistros super hac re consulerem. Quam ob causam illico prædicti monachi et puellæ ad aures principis Arnulfi accusationem contra canonica sancita detulerunt, deferentes præceptum, ut aiunt, a Ludovico rege et Rabano Magontiacense alterius pontifice diœcesis statutum. sed

A sideant decimas prædicti episcopii contra jus canonicum, et quod primum in fundamento ejusdem Ecclesiæ a præfato magno Carolo, coepiscopis et canonico decreto erat statutum, ut maneret ratum, hoc miro et detestabili modo, qualiter a Magontiacense alterius diœcesis præsule fore queat irritum, ignoramus. Unde an hoc quod contrarium canonice auctoritati videtur, an illud quod regulariter ex decimis prius statutum est, restaurando roboretur, vos judicate. domine Pater beatissime. Interea supradicti accusatores, qui me, non tamen in præsentia, de infidelitate regis accusaverunt, asserentes me hoc velle destruere quod priores Augusti vel reges sanxerunt, ad rationem me venire compulerunt, dum coram Arnulfo principe et episcopis novem, quorum hæc sunt nomina, Williberto Agrippinæ Colonie archiepiscopo, Arn Wirceburchense, Odilbaldo Trectense, Drogonc Mindense, Godehanc Spirensis, Wicherto Hildensummense, Wiherto Ferdense, Evulfo Holmorsteddensis, Bisone Patharburnense, causam hujuscemodi negotii in medio proferrem, obnixis precibus in amore summi pastoris et pontificis Jesu Christi cujus vicarii esse creduntur, et S. Petri apostoli omniumque sanctorum honore postulavi ut secundum conscriptum, quod coram eis legi feci et quod penes nos habemus, et justa judicia et canonica scita, recte de hoc negotio respondendo decernerent. At illi, scientes voluntatem principis et quorumdam comitum, et ne eum offenderent renitentes, nil de causa prolata respondere præsumserunt, sed penitus cum responsione canonica in amore Dei petita justitia mihi denegata est. Sicque adulando principi, jussus sum ab eo si ejus gratiam vellem habere propitiam, ejusque potestati non contrairem, ut hæc in decimis et reliquis hujuscemodi negotiis querulosus omnia permitterem fore sicut inveni, meaque compulsam interpellatio cassata est. Sed ne hoc impetrare quivi, ut accusatores in præsentia exhiberentur et causa recte examinaretur. Et patres benignissimi, nisi super hujus controversiæ querimonia dexteram justitiæ porrigatis, nec episcopale ministerium ad Christianitatis observantiam quimus exercere, nec claustra monasterii, quæ nec aliqua inveni propter penuriam et decimarum abstractionem, emendare, quæ nuperime coepimus construere, neque clerum ad Dei servitium pascere valebimus et vestire, sed cogendum variis ærumnis dispergi dolebimus non posse rursus congregari. Ecce, Patres egregii, tot annis transactis tempore prædecessorum meorum præfate ecclesiæ inconsecrate hactenus permanent, et contra voluntatem nostram, quia prohibetur in canonibus jubente lege divina, missarum officia inibi celebrantur ab his de quorum ordinatione dubitatur. Decimæ a nobis tolluntur, parvitas nostra non mediocriter in omnibus quæ digna sunt emendatione contemnitur,

tius Christianitatis caput invocamus, et qui coram A altari- bus in pavimento prostrati patrocinia sanctorum imploramus, ut salutis et sanctitatis vestræ prosperitas proleat et in æternum gloria et cornu vestrum dilatetur, pedibus pietatis vestræ mente pro- voluti, petimus ut super hac re quid nobis faciendum sit censeatis, aut utrum sub taciturnitatis nodo cal- care et silentio hæc talia propter scandala vitanda premere debeamus, vel spem recuperandi ex decimis habeamus, sequendumve nobis sit, ut de hac censura nobis justitiam fieri reclamemus, in propatulo nobis enucleare certumque facere dignetur beatissima pa- ternitas vestra, quam conservare dignetur ineffabilis pietas sempiterna.

XXVI.

RESPONSIO STEPHANI PAPÆ.

STEPHANUS sanctæ apostolicæ et universallis Roma- næ Ecclesiæ episcopus, EGILMARO venerabili Osnabur- gensis Ecclesiæ episcopo in Domino salutem.

Bonorum operum et spiritualium studiorum Deum auctorem esse non dubium est. Unde letari me fece- runt scripturæ tuæ ex bono studio et ex integritate fidei et devotionis tuæ, sed ex afflictione tua magna ex parte tristari, super quo tu conquestus es et cre- brior ad nos sermo commeantium perlatus est. Non oportuit quidem ab illis quibus sustentari et portari atque honorari debuisti, tot ac tantas, innocens ut credimus, oppressiones perpeti. Mandasti enim nobis sanctitatem tuam a Godescalco novæ Corbeie abbate C et Hervordense abbatissa ipsorumque fautoribus va- riis calamitatibus vexari et dilaniari, et apud fi- lium nostrum Arnulfum crebris accusationibus plus æquo infamari, Ecclesiam tuam suis dotibus et fide- lium oblationibus exspoliari. Inde, frater, noli mirari si te membrum malivoli et impij persequuntur, cum ipsum Christum caput nostrum sint persecuti, sicut ipsa Veritas ait: *Si patrem familias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus (Matth. x, 25)*. Noli multum vexari, noli turbari, sed confortare in Domino et in potentia virtutis ejus. Nos vero ad sup- plementum fratres et coepiscopos nostros amplius quam quinquaginta vocavimus, cum quibus regulari- ter tractando decrevimus, quæ et qualia tibi et tecum litigantibus responsa remittamus, quia una eadem- que die illorum litteras super hisdem negotiis simul cum tuis suscepimus. His enim epistolis in omnium audientia prælectis, multas, ut nosti, querimonias et oppressiones super illorum temeritate tua continebat in se, sed et illorum non minor erat lamentatio de te. Quapropter necessarium esse duximus ut, remo- tis tergiversationibus, veritatis elucubratione ad- miniculum tibi a nobis impendatur atque ab aposto- lica sede suffragetur, ne in totius Ecclesiæ pertur- bationem hæc immunda procedat intentio, et ea

XXVII.

PRIVILEGIUM PRO ECCLESIA PLACENTINA.

(Anno 891.)

[Apud Campi, *Hist. di Piac.*, tom. I, pag. 472.]

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, reve- rentissimo et sanctissimo BERNARDO episcopo sanctæ Placentinæ Ecclesiæ, et per te in eodem venerabili episcopo in perpetuum.

Si consacerdotum fratrumque nostrorum piis sup- plicationibus impertimur assensum, et Deum nobis propitium facimus, et, ipso favente, eos contra dia- boli insidias, ne grex Dominicus lædatur, sollici- tiores reddimus; quia status et honor Ecclesiarum Dei, quibus ipsi divinitus præesse videntur, commu- nis omnium profectus est, et communis utique salus et gloria. Et ideo, quia specialis tua devotio in his quæ Dei sunt hærens a nobis expetit, ut sanctam Placentinam Ecclesiam sub nostra apostolica susci- peremus tuitione, atque nostro privilegio stabilire- mus; inclinati Deo dignis petitionibus a præsen- ti nona indictione in eadem sancta Placentina Ecclesia confirmamus, ac stabilimus omnia privilegia, seu debitas exhibitiones, et consecrationes monasterio- rum omnium tam virorum quam puellarum, quæ constituta in ejusdem Ecclesiæ parochia esse noscun- tur; seu præcepta et instrumenta chartarum, et jura, sive traditiones quas a decessoribus nostris pontifi- cibus, vel a Christianissimis imperatoribus, seu a regibus, vel reginis, aut a catholicis hominibus qui- quid ipsa Ecclesia juste promereri potuit, pacifico jure possideat, ita ut, nullius impulsu, nulliusque infausta audacia, nullius etiam favore, vel gratia, quilibet tyrannus, comes, judex, vel cujuslibet rei- publicæ exactor, contra jus sibi antiquitus traditum et hactenus conservatum, eam molestare præsumat, aut præjudicium inferat, vel sine nostro consulto quoquomodo dehonore pertinet. Et si fortassis, quod penitus abhorremus, quislibet consecrationes monasteriorum, vel monacharum in ejusdem Eccle- siæ parochia consistentium ad alteram sedem trans- ferre voluerit; vel si fortassis, quod absit, a qui- busdam quasi potentibus sæculi decimæ minime tradantur: hi, nisi resipuerint admoniti, donec canonice omnia emendent, ab Ecclesiæ liminibus censuimus esse pellendos: quominus et honor debi- tus, et vigor ecclesiasticus ei, sicut concedet, præ- beatur, et canonicus ordo illibatus hac nostra apostolica præceptione in perpetuum conserve- tur: Et si quid inordinatum in prædicta Ecclesia esse dignoscetur, a tua providentia et sollicitudine ordi- netur nostra plenissima auctoritate suscepta, quo- niam hoc nosse unusquisque poterit. Quod si posthac postposita Patrum regula, neglectaque præsen- ti interdictione, contra hoc nostrum pontificale de- retum peregerit, noverit se districtius vindicandum.

mereatur. Si quis autem, quod absit, magnus, vel parvus homo hanc nostram apostolicam sanctionem in totum, sive in parte violare tentaverit, et non in omnibus custodierit, sciat se anathematis vinculo innodandum, et a regno Dei alienandum, nisi respnerit et plenam satisfactionem præbuerit, exurendum.

Scriptum per manum Anastasii notarii regionarii et scriniarii S. R. E., in mense Februario, indictione supra scripta nona. Bene valete.

Data iv Kal. Martias per manum Zachariæ primicerii sanctæ sedis apostolicæ; imperante domno piissimo Augusto Vuido a Deo coronato magno, pacifico imperatore, anno primo, et post anno primo, indictione nona.

XXVIII.

PRIVILEGIUM HUOGGI ABBATI CONCESSUM.

(Anno 891.)

[Apud Dronke, *cod. Diplom. Fuld.*, 292.]

STEPHANUS, servus servorum Domini, HUOGGI religioso abbati venerabilis monasterii Domini Salvatoris, et per eum in eodem venerabili monasterio successoribusque suis abbatibus in perpetuum.

Summam gerentes sollicitudinem omnium venerabilium locorum, quantum ex divino adiutorio possibilitas datur, de eorum stabilitate satagere studemus. Hoc namque statio et divina placatur clementia, et laus Ecclesiæ Christi procuratur. Nam potiori et nos fiducia pro impetranda venia delictorum æternam pietatem audemus implorare. Et ideo reverentia tua postulavit a nobis quatenus jam dictum venerabile monasterium Domini Salvatoris, a sancto Bonifacio archiepiscopo constructum in loco qui vocatur Boco-
nia erga ripam fluminis Fulda, privilegii sedis apostolicæ munimine decoretur, ut sub jurisdictione sanctæ nostræ, cui Deo auctore deservimus, Ecclesiæ constitutum nullius ulterius Ecclesiæ jurisdictionibus submitatur. De qua re piis desideris tuis faventes hac nostra apostolica auctoritate id quod expositur effectui mancipamus, secundum privilegii seriem quod ab antecessore nostro beatæ memoriæ Marino hujus almæ sedis præsule inibi perpetualiter statutum nobis ostendêre satagisti. Et ideo omnem cujuslibet Ecclesiæ sacerdotem in præfato venerabili monasterio ditionem quamlibet habere, aut auctoritatem præter sedem apostolicam, et episcopum in
cujus diocesi idem venerabile monasterium constructum esse dignoscitur, cui licentiam concedimus, tantum cum oportunitas consecrandi altaris fuerit, prohibemus ita ut, nisi ab abbate monasterii fuerit invitatus, nec missarum ibidem solemnitate quispiam præsumat omnimodo celebrare, ut profecto, juxta id quod subjectum apostolicæ sedi firmitate privilegii consistit, inconcusse dotatum permaneat: locis etiam et rebus, tam eis quas moderno tempore tenet vel possidet, quam quas futuris temporibus, in jure ipsius monasterii, divina pietas voluerit augere ex donis et oblationibus, decimisque fidelium ubique ullius personæ contradictione firmitate per-

A petua perfruatur. Cæterum vero hoc deliberantes secernimus ut congruis temporibus nostræ sollicitudini ecclesiasticæ intumetur, qualiter religio monastica regulari habitu dirigatur concordiaque convenienti ecclesiastico studio mancipetur, ne forte, quod absit, sub hujus privilegii obtentu animus gressusque rectitudinis vestræ a norma justitiæ aliquo modo retorqueatur, et neque regi, neque episcopo cuilibet, vel comiti, vel alii magnæ parvæque personæ licitum sit quamlibet vim inferre, sive aliquam controversiam facere in rebus, vel familiis ejusdem sæpe dicti venerabilis monasterii. Statuentes apostolica censura decernimus per hujus decreti nostri paginam, ut quicumque cujuslibet Ecclesiæ antistes vel quicumque prædita persona dignitate, hanc privilegii nostri auctoritatem, quam prærogativa principis apostolorum firmamus, temerare præsumperit, nec cito respiscat, anathema sit, et iram Dei incurrens a cœtu omnium sanctorum extorris existat, et nihilominus præfati monasterii dignitas a nobis indulta perpetualiter inviolata permaneat, apostolica auctoritate roborata. Qui autem custos exstiterit, benedictionem et gratiam a Domino consequatur.

Scriptum per manum Gregorii scriniarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ in mense Maio, indictione 8. Bene valete. Datum iv Kal. Junii per manum Stéphani secundicerii sanctæ sedis apostolicæ, anno Dei propitio pontificatus domni nostri Stephani summi pontificis et universalis papæ in sacratissima sede beati Petri apostoli 69, indictione 8.

XXIX.

PRIVILEGIUM PRO MONASTERIO SANCTI LIUDGERI.

(Anno 891.)

[Eccard, pag. 39.]

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, HEM-
MIL religioso abbati venerabilis monasterii S. Liudgeri et per te eidem venerabili monasterio in perpetuum.

Quoties ea a nobis concedi postulatur, quæ piis et venerabilibus locis congruunt, decet nos libenter concedere et votis religiosorum apostolica sanctione favere. Et ideo religiositas tua nostro suggestit apostolatu, quatenus idem prædictum venerabile monasterium cum omnibus canonice et legaliter sibi pertinentibus et adjacentibus apostolica auctoritate muniremus, quemadmodum a piis imperatoribus, Ludovico scilicet et Carolo atque Arnulfo religiosis quondam Augustis per augustalia eorum præcepta munitum roboratumque esse dignoscitur. Hujus rei gratia tuam suggestionem congruam fore prævidentes, ratum duximus aures nostras tuis accom-
modare precibus, qui universalem normæ curam, divina suffragante gratia, suscepisse dignoscitur. Quapropter id ipsum sacrum monasterium hujus præsentis privilegii nostri sanctione ut prælibavimus munientes, decernimus a præsentis nona indictione ut nulli potestati nec cuilibet magnæ parvæque per-

sonæ quacunq̃ dignitate præditæ fas sit quoquo A modo illud invadere vel alii commodare, nec quidquam de famulis vel mansis necnon servis et ancillis, litis et liberis, sive quidquam de rebus mobilibus vel immobilibus deque cultis et incultis memorati monasterii sibi vindicare aut alteri donare præsumat, sed cum omnibus rebus et possessionibus ac oblationibus et redditibus, quæ canonicè et legitime inibi data, largita sunt et donata ac deinceps donabuntur, juri ac utilitati crebro dicti monasterii et usibus Deo inibi famulantium perenniter confirmamus sub tua ditione degere ad regendum ac regulariter dispensandum. Imo censemus nulli fœdellium licitum fore quamlibet super ejusdem monasterii homines ditionem habere aut ad aliquas exactiones contra rationem compellere vel dstringere, B sed sicuti a præfatis imperatoribus Deumque timentibus concessa existunt atque firmata, ita nos cum ipsis præceptis augustalibus omnia ut ea continere videntur ascripta inviolabiliter ab omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus apostolica auctoritate firmata observanda præcipimus, statuantes decernendo ut qui temerario ausu, quod non optamus, contra hoc nostram apostolicum privilegium ire vel agere præsumperit, et in toto vel ex parte, quod nequaquam fieri mandamus, infringere tentaverit hoc quod ad laudem Dei omnipotentis et stabilitatem ejusdem monasterii ac monachorum sustentationem ad nostræ mercedis augmentum divino tacti amore statuimus, noverit se excommunicandum et, nisi obediens fuerit, anathemate feriendum; qui vero custos fuerit ac observator, benedictionem ac gratiam consequatur. C Scriptum per manum Gregorii scriniarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in mense Maio, indictione nona.

† Bene valete. †

Data iv Kal. Julii per manum Stephani secundicerii sanctæ sedis apostolicæ, anno, Deo propitio, pontificatus domni Stephani summi pontificis et universalis papæ in sacratissima sede beati Petri apostoli sexto, indictione 8. Amen.

XXX.

PRIVILEGIUM PRO MONASTERIO HERTIENSI.

(Anno 891.)

[Eccard, *ibid.*, pag. 38.]

quod situm est in loco. . . Hersi. . . . .
 et per te in eodem ven. monas. ip̃ perpetuum.
 Quanto nos pro piorum et venerabilium locorum statu augmentando sollicitiores existimus, et ad eorum utilitates proficiendas perpetuo pastoralibus vigiliis insistimus, tanta nobis æternæ remunerationis præmia eo largiente conquirimus, qui dixit: Beatus servus ille, quem cum venerit Dominus invenerit vigilantem. Et ideo omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus atque nostris notum fieri volumus, suggestisse nostro apostolatui Bisonem reverendissimum Padrabrunnensem episcopum, quatenus prædictum ven.

monasterium, cui ipsa præesse dignosceris, situm in territorio dioceseos suæ, cum omnibus suis justis pertinentiis et adjacentiis, hujus auctoritatis nostræ privilegio muniremus. Cujus postulationi favere nitentes, præcipue cum omnium sit Ecclesiarum cura nobis commissa, hoc apostolicum nostrum privilegium fieri decrevimus, per quod et id ipsum venerandum monasterium roboramus, et apostolica auctoritate inibi ad sustentationem ancillarum Dei confirmamus omnes res, quæ a jure prædicti episcopi cum eodem sunt monasterio commutatæ legaliter, vel quæ a fidelibus et Deum timentibus sunt ibi collatæ ad usum et utilitatem earumdem sanctimonialium, nec non et decimas eidem præfato monasterio annuatim persolvi censemus, quæ de statutis villis eidem dari persolvique debent episcopali simul et synodali decreto. Imo et consulto ut intuitu sumus statutum est et canonicè ordinatum, quod si ita res se habet, infringi non debet, ne synodalis et canonicus vigor. . . . . in præfata sancta Padrabunnensi ecclesia, sicut statutum esse comperimus, cui de eodem ven. mon. curam esse reperimus statuantes apostolica censura decernimus, ut nulli fidelium fas sit quoquo modo contra hujus privilegii nostræ confirmationis seriem pie et misericorditer a nobis promulgatam agere aut temerario ausu de omnibus quæ eidem mon. suæque congregationi legaliter tradita sunt vel concessa sibi que a modo et deinceps tradenda vel legitimo jure conferenda aliquid minuere vel auferre, sibi etiam deripere, potius autem ad utilitatem Domino illic famulantium firma potestate consistent, earum bono quæ nunc habentur vel sunt juste conquirenda. . . . . Nam, qui timore Dei postposito, huic confirmationis nostræ privilegio in toto vel in parte contraire reperi-tus, illudque non integritè observare distulerit sancta . . . cito admonitus resipuerit, apostolico mucrone feriendus . . . qui autem custos fuerit et observator, a justo iudice Domino Deo nostro misericordiam consequatur.

Scriptum per manum Gregorii scriniarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ in mense Maio, ind. nona.

† Bene valete †

XXXI.

PRIVILEGIUM PRO MONASTERIO ALEXANDRI.

(Anno 891.)

[Apud Eccard, *hist. gen. princ. Sax.* 217].

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus præsentis scilicet et futuri temporis.

Cum nostro apostolatui incumbat omnium Ecclesiarum sollicitudinem gerere, debemus iis qui pro augmentando servitio Dei studuerunt, ad effectum voti sui assensum et adiutorium omnino præbere. Quapropter omnibus Ecclesiæ fidelibus notum sit quod venerabilis quidam Walbertus collegium in honore sancti Alexandri martyris construxit in pago

Leri, in loco qui dicitur Wildeshusen; ejusdem constructionis intentionem, et qualiter ad idem collegium de rebus suis partem assignavit, post obitum ejusdem, venerabilis viri filius et venerabilis episcopus Wihibertus de Verdensi Ecclesia nobis suggestit, transmissa nobis pagina, in qua continebatur et votum patris ejus, plenissime digesta, et subscriptio propinquorum ejus omnium ad confirmationem ejusdem voti. Et quia idem venerabilis episcopus ipsam institutionem prelati collegii in prædicta charta digestam a nobis confirmari petiit, statuimus atque hac nostra auctoritate sub divini judicii obtestatione jubemus, ut, nec episcopus, nec aliquis de cognatione ejus, vel aliqua persona sive magna sive parva, hoc audeat infringere. Quod si quisquam, quod non optamus, contra hoc nostrum decretum venire tentaverit, sciat se in die judicii anathematis mucrone percipiendum, atque perpetuæ ultioni reum diabolica sorte dammandum. Optamus vos in Christo bene valere. Data Kalend. Junii, indictione nona.

XXXII.

AD HERIMANNUM COLONIENSEM EPISCOPUM.

(Anno 891.)

[Apud Lappenberg, *Hamburgisches Urkundenbuch*, p. 78.]

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, reverentissimo et sanctissimo confratri nostro, HERIMANNO, Agrippinæ Coloniz archiepiscopo.

Litteris tuis multa prolixitate fluctuantibus sub brevitare respondere prævidemus, qua, diversarum provinciarum cum ad sedem apostolicam sine intermissione variæ confluunt quæstiones, quas sine responsione solvere non oportet, nisi succincta responderit schedula, ipsis etiam notariis verteretur in nausiam. Quereres Bremensem Ecclesiam Agrippinæ Coloniz sedi fuisse subjectam, cujus Ecclesiæ antistes nuper ad nos dirigens et nunc per semet accedens, Ecclesiæ suæ privilegia a te vel antecessore tuo questus est violare conari. De Ecclesiarum itaque privilegio, quod terrarum longitudo obnubilat et preteritorum Patrum auctoritas non manifestat, temere judicandum pro libitu cujusquam non censemus. Scriptum quippe est: *Causam quam nesciebam, diligentissime investigabam* (Job xix, 40). Qua pro re non atramento et pelibus hæc discussio concedenda est, sed alternandi sermo(c)inatione sub cautela et diligendi examinatione libranda. Unde oportet utrosque vos in nostram venire præsentiam et synodica his definitione terminum imponere, ne ulterioris rediviva quolibet odio fraternam charitatem obfuscet. Nefas quippe est, si hi, qui in specula positi sunt et alios lumine sui exempli accendere debent ad dilectionem ducatumque præbere ad justitiam, lupinis se morsibus lanciant. Verum quia, veniente Adalgario, venerabili

A episcopo, ipse venire distulisti et a te directis, prout ipsi fatebantur, vicariationem tuam ad integrum non commisisti, finem imponere tantæ liti noluimus, ne quippiam præpropere sanxisse videremur. Sed ut rei veritas in clariorem lucem erumpat, Folkoni, venerabili Rhemensis (Ecclesiæ) archiepiscopo, scripsimus, ut nostra vice apud Vangionem synodum convocot mense Augusto, in Assumptione Dei genitricis virginis Mariæ futuræ Deo propitio decimæ indictionis, ad quam tuam reverentiam et Sunderoldi, venerabilis archiepiscopi, utrorumque suffraganeorum et affinium sanctissimorum episcoporum cœtum convenire monemus. Cui et eundem Adalgarium, reverentissimum episcopum, interesse injunximus, quatenus facta inibi examinatio quid cuique debeatur ostendat, nullum tamen imponat terminum. Deinde utrosque vos, si facultas suppetit, alioquin ita a vobis utrisque instructos legatos ad nostram præsentiam jubemus dirigite, vicariatione vestra commissa ut disceptandi et deliberandi habeant liberalitatem, quia et ad hoc reverentissimum Folkonem præsidere inibi instituimus, ut veridica ejus assertione per strenuum episcopalis ordinis virum noscere valcamus rei veritatem, omnia ambiguitate postposita, et ita, Deo fovente, deliberare, ut nullis ultra temporibus de hoc necessarium sit vertere quæstionem.

APPENDIX.

EPISTOLA AD SELVAM, ERMEMIRUM ET FRODOINUM.

Stephano V tributa.

Inscribitur in VV. CC. : PRIVILEGIUM DE ARCHIEPISCOPATU DE TERRAGONA, cum potius dicenda sit declaratio quæpiam aut sententia lata in gratiam Narbonensis archiepiscopi concinnata in Tarraconensem aliosque præsules Hispanos.

[Apud Mansi, *Concistorum* tomo VIII.]

STEPHANUS, servus servorum Dei, SELVÆ, et ERMEMIRO atque FRODOINO Barcinonensi.

Noveris, inquam, noveris, Selva frater, si fas est fraterno te vocari debere vocabulo, quod ex præcepto gloriosissimi et catholici imperatoris a Odonis nuper venerim Trecas, concilium inibi de multis ac diversis celebraturus negotiis, cum reliquis coepiscopis et consacerdotibus pontificalibus infulis insignitis quinquaginta duobus, qui eidem nobiscum interfuerunt concilio. Nam cum de quibusdam ecclesiasticis causis a nobis sollicite tractaretur riteque qualiter se habere deberent disponeretur, inter cætera quæ a nobis justo decernebantur atque statuebantur judicio, ventum est ad tuæ insolentissimæ nimisque presumptuosæ arrogantiz indecentissimum dedecorum dedecus, quo inflato elationis tuæ stomacho rebellare, imo resistere præsumpsisti Dei omnipotentis perpetuæ dispositioni, volens ipsius, sanctorumque apostolorum ejus instituta, specialiter vero beati Petri apostoli convellere ac penitus evacuare. Denique ut ejusdem rei causam tibi exponam diligenter: ipsi olim a Domino nostro Jesu Christo universalis Ecclesia, non solum generaliter

* Quid Trecense conc. cum Odone, et quorsum imperator? Hæc omnia valde suspecta.

ut cæteris, sed etiam specialiter præ omnibus coepistolis ejus commissa, et illius sedi credita est, sicut habes scriptum: *Tu es Petrus, et super hanc petram edificabo Ecclesiam meam* (Matth. xvi). Et item cum interrogaretur ab eo, post resurrectionem ejus, an cum amaret, tertio contestatus est ab eodem Domino, ut pasceret oves ejus (Joann. xxi). Qua auctoritate idem fulsus, et successores illius post eum, semper ecclesiastica negotia disponunt atque determinant. Tu autem adhuc perseverans in malitia tua, plenus insania, non ut sapiens sed desipientis more, existimas Dei æterni constitutionem, qui, ut scriptum est, mutat tempora et ætates, transfert regna atque constituit, etiam priscorum decreta convellere Patrum, dum Terraconensis Ecclesiæ archiepiscopatum in tuum jus ecclesiæque tue subripere moliris, qui Dominica dispositione in Narbonensis Ecclesiæ transitionem, non subreptione vel violentia qualibet, sed voluntate et electione: atque contradictione omnium ejusdem terræ indigenarum, tam nobilium quam et ignobilium; præcipue quoque episcoporum, ac comitum atque etiam regum Francorum ad quos celsitudo principatus ejusdem terræ specialiter pertinet. Adeo enim et hac conditione jus Ecclesiæ Terraconensis in obsequium ditionis Narbonensis Ecclesiæ transit, ut nunquam a subjectione illius ullo pacto, ullave ratione recedere queat, etiam si Terraconensis provinciæ metropolis Ecclesia in pristinam reformatur staturam, eo quod Narbonensis Ecclesia tutoris loco semper fuerit Ecclesiis prædictis dioceseos, quæ vastationem paganorum evadere vix potuerunt. Porro jam dicta metropolis in antiquum redeat statum, et cunctæ ejusdem diocesis Ecclesiæ quæ prius illi paruerant revertantur ad mancipium obsequiæ illius juxta catholicorum Patrum determinationem: ipsa tamen metropolis, secundum Romanæ Ecclesiæ pontificum instituta atque apostolica privilegia, in hac semper Narbonensis Ecclesiæ ditione ac perpetuo famulatu succumbat, ut omnis qui pontificatus illius arcem sortitus erit, electione totius Ecclesiæ ejusdem cleri et populi, non prius ulla ratione ordinetur, vel [cor., consecratur.] conferatur, donec prædictæ Narbonensis Ecclesiæ pontifex veniens, consecret eundem qui electus fuerit in archipræsulatus honorem. Quod si aliqua difficultate compulsus venire nequiverit ad consecrandum prælibatæ metropoleos episcopum, mittat vice sua aliquem ex suffraganeis suis episcopis, qui diligenter eandem rem peragat, qui in solio pontificali collocare, et inthronizare solemniter satagat. Unde et idem qui consecratus fuerit, minus debitæ obedientiæ Narbonensi Ecclesiæ semper in omnibus cedat, tantum ut a Romano pontifice pallium cum privilegio auctoritatis suscipiat. Semper enim Terraconensis pontifex, clerus quoque et populus omnis, si res ipsa effectum capiat, reminisci debebunt, quod illarum parochiarum Ecclesiæ, quæ de potestate et jure Narbonensis ditionis, sub qua diutina educatione nutritis more alitæ fuerant, postquam in maternum transierunt sinum, si res eadem quandoque capiat illud agendi effectum, nutritivus ejusdem gratia rependere largifluas gratiarum actiones debet, et insuper educationis prædictæ causa, ac si matris mercedem impenderet subjectionis atque honoris. Quod si redeamus ad antiquas priscarum institutionum a primatibus sanctæ Ecclesiæ, haud dubium quin Petro et Paulo, causas divino nutu patratas, non solum Terraconensis metropolis, verum et Hispania omnis, in quantum ad jus ecclesiasticum spectat, Narbonensi semper debet prælationi subijci, ejusque patrocinio, ac si materno lacte ali: nam sacre sedis documenta primum ab eadem accepit, et fidei lumine illustrata, ac si de mortis perpetuæ somno excitata, in æternæ vitæ evigilavit splendorem, prout hactenus in beati Petri armario diligenter servantur reposita: quemadmodum et illa quæ a discipulo apostolorum Petri et Pauli Sergio nihilominus paulo post gesta fuisse memorantur,

A qua, ut videris, prorsus ignoras. Nam si ea profecto nosset, æstimo quod non ad tam turgidæ inflationis vecordiam animatus suspirare nunquam auderes. Nunc quoque quia huc usque te latuerunt, a nobis tibi, licet brevi et compendioso sermone, veridico tamen, intimanda sunt, ut non deinceps talia agere præsumas. Ut enim quomodo eadem res se habeat, evidenter ostendam: cum beatus apostolus et doctor gentium Paulus Roma egressus Hispaniam prædicationis causa proficisceretur, juxta quod idem in Epistola sua prius Romanis qui crediderant, significaverat, assumptis secum Trophimo Ephesino, necnon et prudentissimo viro Sergio Paulo, quos idem antea lucratus fuerat Christo; Torquato quoque, Secundo, et Endalatio [in editione card. de Aguirre Endelvio], et quibusdam aliis, Cisalpinam Ecclesiam postquam devenit, Arelatem, quæ est metropolis provincia, quantocius adiit: cumque in eadem civitate aliquandiu moraretur prædicans et annuntians regnum Dei, et multi per ejus doctrinam converterentur ad Christum, reliquit ibi ad confirmandas eorum qui crediderant animas mentesque, Trophimum a Petro apostolo prius ordinatum episcopum. Ipse vero cum cæteris Narbonam usque pergens, inde prædictum Torquatum, sexque alios illius comites et condiscipulos Galliciam ad prædicandum, juxta Petri apostoli præceptum, illico destinavit. Ipse vero postquam multos non solum ex eadem urbe, sed etiam ex nonnullis civitatibus undique ad eum confluentibus, una cum prædicto Sergio evangelizans sedule docuit et egregie convertit ad Christum. Cum autem jam fortes in fide ac penitus immobiles quos docuerat, agnovisset, misit ex eis quosdam prædicare per diversas Galliarum regiones Dominum Jesum Christum. Post hæc autem profectus inde una cum Sergio Paulo ad ulteriorem ambo usque pervenerunt Hispaniam, evangelizantes per singulas urbes, ut prædiximus, futuri gloriam regni Dei. Peracto itaque prædicationis suæ non modo tempore, contestabantur eos qui crediderant; ut quam acceperant fidem fideliter conservarent, et cæteris quibus nondum prædicata fuerat, magnopere eam erogare studerent. Igitur post hæc Romam deliberavit reverti prædictus apostolus, atque in consolationem confirmationemque credentium se cum eis et coevangelistam suum Sergium Paulum missurum denuo repromisit: quibus et præcepit, dicens, ut illi in omnibus et per omnia obsequium præberent et monitis illius libentissime parerent. Cumque his ac talibus per singulas civitates apostolus fratres qui crediderant hortaretur, commendans eos Domino et valesfaciens eis Romam redire sollicitè satagebat. Qui rediens, cum venisset iterum Narbonam, dispositis omnibus quæ agi oportebat, reliquit ibi collegam suum nihilominus Paulus, præcipiens ei ut quos jam Domino per fidei gratiam ac si parturientes genuerant in diversis regionibus Hispaniæ, lacte eos consolationis tandiu nutrire studeret, donec cibo solido perfectæ credulitatis vesci indubitanter cognoscerent. Unde et totam regionem illam in apostolatus ejus officium, Domino cooperante, ipsi commisit. Galliarum autem populos idcirco prædicandos illi credidit, quoniam ad hoc ipsum agendum beatus Petrus eum miserat, et vice sua hujus rei gratia ecclesiam [leg. episcopum, ut in edit. card. de Aguirre] consecraverat, atque etiam prædictam Narbonam insignem metropolim Galliarum specialiter ad docendos evangelizandosque tradiderat populos. Namque post hæc consummatas omnibus quæ communi utriusque egregii prædicatoris intentione agenda erant, a se mutuo dilectionis [adde, affecta, ex ead. edit.] cum recessissent, alternis exhortationibus atque amplexibus Domino commendare se studuerunt, atque sibi valesfacientes, post oscula et fletus ab invicem divisi, apostolus Romam profectus est, Sergius vero Narbonæ resedit. Neque enim [leg.,

uterque enim ex eadem edit. officium prædicationis sibi injunctum adeo strenue exercuit, ut nullis terroribus vel pœnis illud relinqueret, quoadusque per martyrium quisque eorum ad se vocantem Christum intrepidus accederet, ut talentum sibi creditum quinquies duplicatum offerret, et ab eo centies multiplicatum perpetuæ mercedis recompensationem perciperet. Si autem nosse vis quid post discessum apostoli Sergius Paulus commendato sibi gregi, quem cum apostolo Christo acquisierat, Domino fecerit, notum sit tibi et universis Hispaniarum utriusque sexus indigenis, quoniam tam per se ipsum quam etiam per suos, quos in fide Christi jam nutrierat docueratque discipulos, omnes Hispaniarum regiones peragrande earumque habitatores indesinenter docendo, adeo quosdam eorum in Christianæ fidei culmen cultumque subvexit, quatenus nullius, præterquam sui, indigerent, vel ipsi, vel quidam successorum eorum sanæ doctrinæ. Lege igitur beati Leandri, Isidori quoque, necne Braulionis, itemque Juliani, ac veterum ejusdem provinciæ doctorum catholicorum libros, et sic forsân me vera dicere comprobabis. Quod si nec ita satis tibi factum esse credideris, gestorum illius volumina ab ejusdem Pauli discipulis tribus voluminibus comprehensa diligentissima curiositate recense; et tunc quæ prius, nisi fallor, penitus ignorabas, patulo postmodum recognoscas ejusdem rei affectu. Quod si nec ita consultum tibi probare voveris, sed semper obstinatione perversa, Romanorum pontificum censuram, quorum decreto divini auctoritate firmata [cor., firmato] omnis Christi Ecclesia toto orbe regitur semper at-

que disponitur, plenus insania, contemptibilem duxeris, in tantum ut ab injuria quam impudenti facie et immoderata capacitate [cor., rapacitate] prædicto archipræsuli Theodardo irrogas, recedere nullatenus patiaris: notum sit tibi, et universis qui aliquod suffragium adjutoriumve præbent tibi super his quibus a nobis jure impeteris, quod anathematis vinculis jugiter colligati eritis atque insolubiliter innodati. Quocirca, ne injuriam tibi facere videamur, constituimus ego et qui mecum sunt quinquaginta et duo episcopi terminum tibi satisfaciendi ei, cui injuriam facis, jugiter Narbonensis Ecclesiæ pontifici, usque in festivitatem sancti Michaelis archangeli. Quod si usque ad prædictam proximam memorati archangeli solemnitatem non ei satisfeceris, ita ut in ejus proprium Ecclesiæque ipsius, totum quod abstulisti ab ejusdem pontificis jure ac ditione, integerrime et sine qualibet reservatione vel redhibitione restituas, Dei omnipotentis auctoritate, sanctorumque apostolorum Petri et Pauli, necne cunctorum Romanæ Ecclesiæ pontificum, mea quoque et omnium qui huic Treccasinæ synodo intersunt episcoporum, excommunicando excommunicamus, et maledicendo maledicimus ac perpetuo anathematis vinculo insolubiliter colligamus, et te, et maledictum tuum Ermemirum, et Frodoinum perjurum et apostatam antiepiscopum, et omnes qui aliquod tibi adjutorium contra tam injustam præsumptionem præbent, ut a statuto vel præfinito a nobis tempore ab omni cœtu Christiano semper extorres habeamini et exsortes.

ANNO DOMINI DCCCXCVI.

FORMOSUS PAPA.

NOTITIA HISTORICA.

(Apud Mansi, Conciliorum amplissima Collectio.)

Formosus religione, morum integritate atque doctrina laudatissimus, electione tumultuaria, elevante se contra eum Sergio diacono, anno Domini 791 creatus est pontifex, vere optimus, ut constat ex Luitprando. Eundem Stephano V immediate subrogatum fuisse, præter Luitprandum et Flodoardum libro quarto capite primo, asserunt omnes antiqui Romanorum pontificum scriptores, omniaque veterum Græcorum antiqua monumenta. Nam in codice Columnensi Græco supra sæpius citato, ubi redarguitur pseudosynodus Photiana, successorumque Nicolai et Adriani Romanorum pontificum series textitur, hæc habentur: Post Adrianum hunc Joannes; post Joannem Marinus; post Marinum Adrianus; alter deinde Stephanus V, deinde Formosus: post hunc alii quatuor, videlicet Bonifacius, Stephanus, Romanus, et Theodorus: et post hos Joannes, qui hæc scripsit. Quod igitur Leo Ostiensis Historiæ

Hunc Anastasius in Nicolao magnæ sanctitatis episcopum nominat. Hincmarus Rhemensis archiepiscopus, teste Flodoardo libro tertio historiæ Rhemensis capite 20, eidem scripsit, collaudans ejus quam audierat sanctitatis et scientiæ famam, querensque ejus habere familiaritatem: et ut ipse pro se dignaretur orare, vicem rependere spondens, et quædam ei munera mittens, ut sui memoriam in orationibus habeat. Episcopatum Portuensem multo tempore pie et sancte administravit, adeo ut judicio sanctissimi Nicolai papæ I dignus habitus fuerit, qui ad Bulgaros fide orthodoxa imbuedos apostolus mitteretur: cumque ibidem annis plurimis degisset, gentemque illam ad Christi fidem convertisset, majorem sibi inde gloriam comparavit. Hunc Joannes papa VIII, qui magno suo dedecore res suorum prædecessorum bene dispositas visus est aversari (nam Photium Constantinopolitanum et